

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

KODĖL MŪSŲ DRAUGIJAS PRISIMENAME TADA, KAI KYLA RIMTŲ PROBLEMŲ? – Petras Maksimavičius	3
LAPKRIČIO 23-IOJI – LIETUVOS KARIUOMENĖS DIENA – Irena Gasperavičiūtė	8
SAKO, KŪČIŲ VAKARĄ VĖLĖS PAREINA – Jurgita Stankauskaitė ...	9
ALYTUJE PASIEKTAS LIETUVOS LANKŲ SUKIMO REKORDAS	16
JAV MENININKĖ SAVO DARBUOSE PERKŪRĖ VILNIAUS SENAMIESTĮ	24

MŪSŲ INTERVIU

DIDŽIAUSIAS LICĖJAUS PASIEKIMAS – AUKŠTA MŪSŲ KRAŠTO KULTŪRA – Irena Gasperavičiūtė	5
APIE ŽEMĖS ŪKIO NAUJIENAS – Eugenija Pakutkienė	15

KULTŪROS BARUOSE

XXIII TAUTINIŲ IR ETNINIŲ MAŽUMŲ SUSITIKIMAI – Asta Pečiulienė	11
MĖGĖJŲ TEATRŲ ŠVENTĖ „TEGYVUOJA GIRAITĖ“ – Eugenija Pakutkienė	14

IŠ MŪSŲ PRAEITIS

LIETUVYBĖ XXI AMŽIUJE – Rimantas Balsys	17
LIETUVIŲ TAUTINIS JUDĖJIMAS IR SEINŲ SPAUSTUVĖ – Rimantas Miknys	22

JUBILIEJAI

VIDUGIRIŲ MOKYKLOS PRAEITIS SKAMBUČIO AIDAI – Gražina Kibyšienė	20
--	----

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA	26
-----------------------------	----

Viršeliuose:

Lietuvos kariuomenės dieną Seinuose (Irenos Gasperavičiūtės nuotr.)
Po žiemos patalu (Valdo Žilionio nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS:

16-515 Puńsk, ul. A. Mickiewicza 23
tel./faks. 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

LEIDŽIA:

Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny, ul. 22 Lipca 9
tel./faks. 87 5162 125

Vyr. redaktorė – Irena Gasperavičiūtė
Redakcijos sekretorius – Petras Vitkauskas
Stilistė, korektorė – Birutė Burdinaitė-Ołow
Techn. redaktorė – Aldona Jonušonytė

KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,
Eugenija Pakutkienė, Jurgita Stankauskaitė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2016-12-09.

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos
nuožiūra.

„Aušros“ redakcijos sąskaita:

BS Sejny O/Puńsk, ul. A. Mickiewicza 52,
16-515 Puńsk
Nr. 33 93540007 0070 0000 0198 0008
SWIFT / BIC kodas: POLU PL PR

Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita:

BS Sejny, ul. Marchlewskiego 1, 16-500 Sejny
Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002
SWIFT / BIC kodas: POLU PL PR

RUCH S.A. vykdoma prenumerata

Spausdinto leidinio prenumeratą galima užsakyti
tiesiogiai interneto tinklapyje www.prenumerata.
ruch.com.pl. Kilus klausimų, prašom rašyti el. p.
adresu prenumerata@ruch.com.pl arba skambinti
„RUCH“ Klientų aptarnavimo centrui tel. 22 693
70 00 arba 801 800 803 (darbo dienomis 7-17 val.).
Skambučio kaina priklauso nuo operatoriaus.

Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw
Wewnętrznych i Administracji.

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Projektą iš dalies remia
Spaudos, radijo ir tele-
vizijos rėmimo fondas
(26-27 psl.).

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

I Jūsų rankas atiduodame priešpaskutinį šių metų „Aušros“ numerį. Neseniai surengėme Lenkijos lietuvių draugijos leidinių, t. y. „Aušros“, „Suvalkiečio“ ir „Aušrelės“, prenumeratos ateinantiems metams rinkimo vąjį. Džiaugiamės, kad mūsų skaitytojų nemažėja. Naudodamasi proga norėčiau nuoširdžiausiai padėkoti Punsko Kovo 11-osios lietuvių licejaus mokiniams, kurie daugiausia talkina mums šiame darbe. Tai jie apeina visus mūsų kaimus, Punską, užsuka į kiekvienus namus. Tikrai tai labai didelė pagalba. Ačiū Jums. O mūsų prenumeratoriams dar kartą primenu, kad turite galimybę nemokamai „Aušroje“ pasveikinti savo artimuosius kokio nors gražaus jubiliejaus proga. Taip jiems suteiksime džiaugsmo.

Šiame „Aušros“ numeryje rasite besibaigiančių metų jubiliejų aidų. Taigi baigdami minėti Punsko Kovo 11-osios lietuvių licejaus 60-ąjį jubiliejų spausdiname pokalbį su dabartine mokyklos direktore Irena Marcinkevičiene. Įdomus jos pastebėjimas, kad Punsko licejaus didžiausias pasiekimas – aukšta šio krašto žmonių kultūra. Tai sunkiai pamatuojamas dalykas, tačiau neabejotinai šiame teiginyje yra nemažai tiesos.

Istorijos kertelėje rasite R. Miknio Seinų „Šaltinio“ spaustuovės 110-ųjų metinių proga skaitytą pranešimą. Taip pat spausdiname Punsko lietuvių kultūros namų jubiliejaus konferencijoje R. Balsio skaitytą pranešimą apie lietuvių būklę Lietuvoje. Beje, jau per konferenciją klausytojai pasiūlė jį išspausdinti „Aušroje“. Tikrai verta susipažinti.

Petras Maksimavičius analizuoja, ar nėra pavojaus laisvai veikti nevyriausybinėms organizacijoms, o Jurgita Stankauskaitė savo rašiniu jau užkrečia kalėdine nuotaika. Maloniai praleiskite laiką su „Aušra“.

Kodėl mūsų draugijas prisimename tada, kai kyla rimtų problemų?

PETRAS MAKSIMAVIČIUS

Lenkijoje pradėta vis garsiau kalbėti apie nevyriausybinę organizacijų vaidmenį visuomenės gyvenime. Valstybinės televizijos laidose šiam klausimui skiriama daug dėmesio. Prabilta apie būtinumą keisti jų veiklą reglamentuojančius įstatymus, skaidrinti finansavimą ir aiškiau apibrėžti veiklos prioritetus. Susidaro įspūdis, kad nevyriausybinę organizacijų klausimas tapo politinės kovos įrankiu. Tai blogas ženklas, kadangi nevyriausybinės organizacijos, nepaisant pasitaikančio piktnaudžiavimo, atlieka svarbų vaidmenį. Rašau apie tai todėl, kad ir Lenkijos lietuvių tautinės mažumos gyvenimas nemaža dalimi priklauso nuo jų sukurtų nevyriausybinę organizacijų aktyvumo, noro bei gebėjimų pasinaudoti priklausančiomis teisėmis. Taip buvo organizuojant lietuvių švietimą, priešinantį dėl pasieniečių užkardos Punske kūrimo, protestuojant dėl lietuvių kalbos pamokų naikinimo Krasnapolio valsčiaus Ramoniškių mokykloje (ar dar atsimenate?), statant vysk. Antanui Baranauskui paminklą, plečiant lietuvių kultūrinį gyvenimą Seinuose ar Suvalkuose ir t. t.

KAM VISA TAI REIKALINGA?

2014 m. duomenimis, Lenkijoje veikė 117.000 draugijų ir įvairių fondų. Žinoma, nemaža jų dalis tik

įrašytos į Teismų registrą, bet dėl įvairių priežasčių nevykdė ir ligi šiol nevykdė jokios veiklos. Kitos organizacijos daugiau kaip 20 metų pasižymėjo remdamos švietimą, ugdydamos pilietiškumą ar gindamos žmogaus teises. Taip pat daug tokių, kurios nesiekė įspūdingų rezultatų, bet retkarčiais bandydavo, pavyzdžiui, mobilizuoti daugiabučių laiptinių kaimynus susitvarkyti aplinką, ragindavo padėti benamiams ar švenčiant Kalėdas išvirti karštos sriubos vienšiesiems seneliams. Vieni fondai savo veiklai išleisdavo kelis ar keliolika milijonų zlotų per metus, kiti rėmėsi vien savo narių visuomeniniu darbu. Į šių organizacijų sąrašus patenka taip pat tautinių mažumų įkurtos draugijos ir tos, kurios rūpinasi ar tiesiogiai įgyvendina dalį Vyriausybės politikos savo tautiečių atžvilgiu už valstybės ribų. Kaip matote, ir vienos, ir kitos valstybei reikalingos.

Siekiu parodyti, kokia tai plati, įvairialypė ir nepaprastai svarbi valstybės gyvenimo sritis. Todėl norint ją reformuoti, reikia tai daryti labai atsargiai ir apgalvotai. Priimta, kad aktyviai veikiančių nevyriausybinę organizacijų skaičius rodo valstybės demokratijos kokybę.

Prisiminkime 1989-uosius, politinės santvarkos Lenkijoje pasikeitimo laikus. Tik nuo tada atsirado galimybė žmonėms laisvai, nevaržomai

burtis į nevyriausybinės organizacijos. Atsimenu, kaip tuo metu vienas populiariausių šūkių buvo: „Kurkime pilietinę visuomenę“. Kas ta pilietinė visuomenė, dar nelabai kas žinojo. Lygiai nežinojo, kaip naujomis politinėmis realijomis tokio pobūdžio draugijos turi veikti. Juk dar nesena patirtis rodė, kad aktyvi ir savarankiška visuomenė valdžiai neparanki. Tai nereiškia, kad aktyvi visuomenė šiais laikais „valdžiai“ patinka. Tokia jau biurokratinė valdžios (nors ji garsiai to ir nesako) prigimtis. Tačiau anuo metu laisvės nuotaikų paveikta visuomenė ėmėsi kurti draugijas, fondus, institutus, centrus. Daugelis jų savo pavadinimuose turėjo žodį „demokratija“, „pilietinis“, „visuomeninis“. Po kelerių metų dalis jų nustojo veikusi, bet kūrėsi naujos organizacijos, ieškojo būdų įgyvendinti užsibrėžtus tikslus, varžėsi tarpusavyje, ieškojo rėmėjų ir mokėsi demokratijos. Tai buvo didžiulis valstybės laimėjimas.

KODĖL PABRĖŽDAVO, KAD LIETUVIAI GERAI ORGANIZUOTI IR VIENINGI?

Norisi pridurti, kad tuo pat metu pradėjo gausėti taip pat Lenkijos tautinių mažumų draugijų ir fondų. Tam tikra prasme tautinių mažumų organizacijų nariams buvo šiek tiek lengviau organizuotis, kadangi jie jau turėjo šiokią tokią visuomeninio darbo patirtį. Taigi kai prieš 20 metų daug kas Lenkijos lietuvius laikė gerai organizuota, vieninga ir aiškiai savo tikslų siekiančia bendruomene, tikrai neklydo. Lenkijos lietuviai žinojo visuomeninio darbo skonį. 1957 m. įsteigus LVKD (Lietuvių visuomeninę kultūros draugiją), lietuvių visuomeninis darbas dar labiau suaktyvėjo. Nors akylai prižiūrimi ir cenzūruojami, tobulino veikimo

būdus. Daugeliui bendrapiliečių juk nereikėdavo mokytis, kaip rašyti susirinkimo protokolus, organizuoti koncertą, burti kaimė draugijos skyrių, rinkti „Aušros“ prenumeratą... Visa tai už juos padarydavo vietinio Komunistų partijos komiteto paskirti funkcionieriai. Lietuviai buvo geriau prižiūrimi, todėl turėjo patys daugiau išmokti ir dar savo vaikams tą patirtį stengėsi perduoti. Taigi prasidėjus politinėms permainoms jie jau puikiai žinojo, kaip veikia nevyriausybines organizacijos, ir turėjo patyrusį personalą. Tai ir buvusi viena iš kelių priežasčių, kodėl jie tuo metu buvo gerai organizuoti ir vieningi.

Lenkijos lietuvių tautinės mažumos gyvenimas nemaža dalimi priklauso nuo jų sukurtų nevyriausybinių organizacijų aktyvumo, noro bei gebėjimų pasinaudoti priklausančiomis teisėmis. Taip buvo organizuojant lietuvių švietimą, priešinantį dėl pasieniečių užkardos Punske kūrimo, protestuojant dėl lietuvių kalbos pamokų naikinimo Krasnapolio valsčiaus Ramoniškių mokykloje (ar dar atsimenate?), statant vysk. Antanui Baranauskui paminklą, plečiant lietuvių kultūrinį gyvenimą Seinuose ar Suvalkuose ir t. t.

TAUTINIS PILIETINĖS VISUOMENĖS PLĖTROS CENTRAS

Grįžkime prie Lenkijos Vyriausybės planų. Kol kas nedaug žinome. Kalbama, kad bus įkurtas Tautinis pilietinės visuomenės plėtros centras, kuris nubrėš nevyriausybines organizacijoms veiklos prioritetus ir skirstys jų veiklai remti valstybės biudžeto bei ES lėšas. Ir čia kyla daug klausimų. Nevyriausybines organizacijas neatsitiktinai vadinamos

nevyriausybėmis. Juk akivaizdu, kad tam, kas nurodo prioritetus, skiria lėšas ir kontroliuoja jų panaudojimą, kils pagunda nurodinėti, kuos šios organizacijos turėtų užsiimti.

Daug kam nepatinka taip pat centro pavadinime atsiradęs žodis „tautinis“. Kai kas ragina apsispręsti, ar centras bus „tautinis“, ar „pilietinis“, kadangi šių dviejų sąvokų pavartojimas viename pavadinime sukelia daug nereikalingų diskusijų.

Labiausiai neramina nuogąstavimai, kad tokiu būdu bus bandoma nevyriausybines organizacijas panaudoti Vyriausybės programos įgyvendinimui. Jeigu taip nutiks, nukentės visuomenė, kadangi politinis vienos ar kitos grupės dominavimas valstybėje anksčiau ar vėliau baigiasi, o visuomenė, kuriai tarnauja nevyriausybines organizacijos, nėra vienpartinė. Kitai sakant, visai nesvarbu, kas valdys šalį iki Naujųjų metų – benamiams ir taip reikės susirasti šiltą vietą, kur galės ramiai pavalgyti.

O KOKS MŪSŲ REIKALAS?

Galite paklausti: koks Lenkijoje gyvenančių lietuvių reikalas, kaip tas naujai kuriamas centras vadinsis ir koks bus parengtas naujas įstatymas? Juk, tarkim, „Aušra“, kaip tautinės mažumos leidinys, finansuojama Vyriausybės. Kartais spausdina kritiškus valstybės politikos atžvilgiu straipsnius ir dar niekada per dvidešimt metų dėl to nebuvo barama ar cenzūruojama. Taip. Tai rodo valstybės išmintingą politiką. Tačiau dėl naujai diegiamų sprendimų lietuvių tautinė mažuma gali nukentėti netiesiogiai ir visai netikėtai.

Nuo 1989 m. padėtis diametraliai pasikeitė. Tapome ES bendruomenės dalimi, džiaugiamės Lietuvos nepriklausomybės atkūrimu. Visa tai atvėrė didesnes galimybes konkuruoti ir ieškoti rėmėjų įvairiems

projektams įgyvendinti. Tokį rėmėją 2005 m. susirado „Žiburio“ mokykla, kuri kol kas be Lietuvos finansinės pagalbos negalėtų gyvuoti. Apie tai „Aušroje“ jau rašėme ne kartą.

Dabar pasvarstykime, kas nutiktų, jeigu naujai rengiamuose teisėse aktuose atsirastų nuostata, kad nevyriausybinių organizacijų (šiuo konkrečiu atveju mokykla arba fondas) negalėtų iš užsienio valstybinių institucijų gautos paramos naudoti valstybės strateginės reikšmės sričiai finansuoti. Ar valstybės švietimo sistema nėra strateginės reikšmės sritis? Man atrodo, kad taikos metu ji dar svarbesnė negu krašto apsaugos sistema. Viskas priklauso nuo interpretacijos.

Vienoje kaimyninių šalių buvo apribota nevyriausybinių organizacijų, kurios užsiima politika, veikla. Tai, ar „užsiima politika“, ar ne, ne taip paprasta pamatuoti. Juk šiuolaikinėse demokratinėse visuomenėse priimta, kad kiekvienas pilietis laikomas politikos dalimi – ar tai jam patinka, ar ne. O ką sakyti apie organizacijas. Rastas kitas būdas riboti nevyriausybinių organizacijų veiklą. Tos, kurios gaudavo finansinę paramą iš užsienio, pradėtos laikyti „svetimų valstybių įrankiais“. Į jas žiūrima įtartinais joms trukdoma veikti. Taigi viskas priklauso nuo vertinimo kriterijų.

Priminsiu, kad LLB (Lenkijos lietuvių bendruomenės) įstatų 6 straipsnyje aiškiai parašyta, kad LLB savo tikslus įgyvendina „dalyvaudama šalies visuomeniniame-politiniame gyvenime“. Ar LLB tai politinė organizacija? Ne. Tačiau, kaip minėjau, vienaip ar kitaip visi esame politinio proceso dalyviai. Laimei, LLB niekada negavo, negauna ir nesiekia gauti finansinės paramos. Dirba visuomeniniais pagrindais.

Didžiausias licėjaus pasiekimas – aukšta mūsų krašto kultūra

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Punsko Kovo 11-osios lietuvių licėjaus 60-asis jubiliejus – vienas svarbesnių šių metų renginių. Jubiliejai – tai proga pažvelgti, kas nuveikta, kokia nueito kelio prasmė ir reikšmė. „Aušra“ ta proga spausdino pokalbių su buvusiais licėjaus direktoriais ciklą. Tačiau jis nebūtų išsamus, jeigu pritrūktų interviu su dabartine direktore Irena Marcinkevičiene, kuri šias pareigas eina nuo 2007 metų. Taigi apie Punsco licėjų, jo reikšmę, darbą, džiaugsmus ir problemas kalbuosi su Punsco Kovo 11-osios lietuvių licėjaus direktore Irena Marcinkevičiene.

Irena Gasperavičiūtė: Būti Punsco Kovo 11-osios lietuvių licėjaus direktore – tai misija. Kuo ji maloni?

Irena Marcinkevičienė:
Džiugu, kai pamatai savo darbo teigiamus rezultatus. Iššūkių buvo, bet aš nedirščiau sakyti, kad mano vienos kas padaryta, nes tai yra komandos darbas. Sėkmingai pavyko įsikurti naujoje mokykloje. Tam reikėjo nemažai pastangų – viską sukurti, suieškoti įrangą, neatsiliekančią nuo laikmečio. Manau, kad mes tinkamai mokėjome tai padaryti.

Ankstesnė reforma atnešė daug nuostolių. Likę treji licėjaus metai – per trumpas

laikotarpis ugdymo ir žinių perteikimo atžvilgiu. Ir visuomeninės veiklos. Nespėjė sulaukti rezultatų, ir viskas pasibaigia.

Įkūrus trimetį licėjų, kur privalomas buvo vadinamasis profiliavimas, mes daug praradome. Profiliavimas mažoje mokykloje yra sudėtingas, nes nėra kelių lygiagrečių klasių, kur būtų mokoma skirtingų dalykų išplėtinu lygmeniu. Taigi nors ir dirbome nepalankiomis sąlygomis, sakyčiau, išsiskom ganėtinai neblogai. Kol buvo dvi lygiagrečios klasės, sugebėjome suderinti mokinių poreikius, suskirstyti į grupes, taigi galėjome pasiūlyti šioki toki pasirinkimą.

Atvykusiems svečiams būdavo keista, kad vienoje klasėje siūlom išplėstinį

Irena Marcinkevičienė

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

lygmenį anglų kalbos, matematikos, istorijos. Bet tai buvo tam tikras kompromisas, kad mokiniai galėtų tinkamai pasiruošti egzaminams ir plėsti savo susidomėjimus, kad ir „tiksliai“, ir „humanitarai“ galėtų sau ko nors rasti. Kai liko tik pavienės klasės, tai sunkiname sau darbą – t. y. per kai kurias pamokas klasės skirstomos į grupes ir vieni mokosi matematikos išplėstiniu lygmeniu, kiti – chemijos, nors yra ir matematikos pamokų, kuriose dalyvauja visa klasė. Antro-kams įvedėme papildomus dalykus, t. y. bendrosios ir organinės chemijos pagrindus bei fiziką eksperimentuose ir uždaviniuose. Šioms pamokoms gauname papildomų lėšų iš apskrities. Čia norėčiau pabrėžti, kad tas tris valandas antroje ir trečioje klasėse pavyko gauti apskrities tarybos narių iš Punsko valsčiaus ir lietuvių organizacijų pastangomis. Esame dėkingi Seinų apskrities viršininkui Piotriui Alško (Piotr Alszko) už parodytą gerą valią mūsų mokyklos atžvilgiu.

Ką tik gavome informaciją iš Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos, kad priimtas teigiamas sprendimas skirti lėšų papildomam reikalingų mūsų moksleiviams dalykų (chemijos ir fizikos) mokymui lietuvių kalba. Dirbs mūsų mokyklos mokytojai, o užsiėmimai vyks po pietų.

Man džiugu, kai matau jaunus žmones, kurie noriai ir kūrybingai dirba visuomeniškai. Tai irgi licėjaus pasiekimas.

I. G.: Kuo ši misija sunki? Kas sunkiausia vadovaujant tokiai specifinei mokyklai kaip Punsko Kovo 11-osios lietuvių licėjus?

I. M.: Visi sunkumai kyla dėl to, kad mūsų mokykla yra maža ir ji ilgą laiką mažėjo dėl reformos ir demografijos. Tai lemia taip pat finansavimą. Tai gi neįmanoma užtikrinti norimo darbo krūvio tiek mokytojams, tiek aptarnaujančiam personalui. Nors kartais tas darbo krūvis ir nemažėja,

Kovo 11-oji 2008 m.

bet lėšų skiriama mažiau. Kuo mažiau mokinių, tuo ir galimybės mažesnės.

Esame priklausomi nuo kuratorijos, apskrities, Lietuvos švietimo ir mokslo ministerijos, reikia visiems teikti darbo ataskaitas ir pan. Mokykla neturi direktoriaus pavaduotojo. Kiek palankumo iš aplinkos besulauktum, tai vis tiek vienas esi už viską atsakingas. Tai mane apsunkina. Man būtina pasitarti su kitais žmonėmis. Man šito reikia, o galimybės nėra.

I. G.: Ko tikėtis iš būsimos švietimo reformos?

I. M.: Bijom jos. Bet tikimės, kad nediskriminuos mažų mokyklų ir visų pirma mokinių. Optimizmo teikia ir tai, kad planuojama sugrąžinti keturias licėjaus klases. Bus daugiau laiko dirbti su mokiniais. Su tuo susijęs ir valandų skaičius, tačiau kol kas dar nežinom, kaip bus išdėstyti dalykai, koks bus valandų tinklas.

I. G.: Šiomet šventėme licėjaus jubiliejų. Ar pavyko įgyvendinti užmojus?

I. M.: Yra dalykų, kurie pavyko, kuomet esame labai patenkinti, o praėjus porai mėnesių matosi, ką galima buvo padaryti geriau. Atlikom didelį ir reikšmingą darbą. Norėčiau pabrėžti, kad tai buvo komandos darbas: tiek mokytojų tarybos, tiek organizacinio komiteto, tiek prijauciančiųjų, licėjaus bičiulių.

I. G.: Kokius įvardintumei licėjaus didžiausius pasiekimus per visą jo darbo laikotarpį?

I. M.: Manau, kad didžiausias licėjaus pasiekimas, tai aukšta mūsų krašto kultūra, į ką yra atkreipę dėmesį mokslininkai. Turiu omeny tautinio sąmoningumo lygį. Neseniai ruošiau straipsnį metraščiui „Terra Jatwezenorum“ ir teko susidurti su įvairiais vertinimais, kurie patvirtina mūsų visuomenės didelį tautinį sąmoningumą. Jis nepalyginamas su baltarusių ar ukrainiečių tautinių mažumų. Pas mus žmonės aiškiai suvokia savo kilmę ir apsisprendžia, kas esą. Ruošdama diplominį darbą Jolanta Jonušonytė parengė anketą, kurioje klausė, ką moksleiviai planuoja veikti baigę licėjų. Apklausti mūsų

mokyklos ir Seinų licejaus mokiniai. 97 % mūsų ir 85 % Seinų licejaus abiturientų žadėjo siekti aukštojo išsilavinimo, 71 % mūsų licejaus trečiųjų ir 46 % seiniškių norėjo studijuoti stacionariai. Pagrindinis motyvas, kuriuo vadovaujasi jaunimas, pasirinkdamas mokymosi kelią, yra noras plėsti savo susidomėjimus ir sugebėjimus – taip nurodė 82 % Punsko vidurinės mokyklos ir 78 % Seinų licejaus abiturientų. Įdomūs klausimo apie tėvų išsilavinimą rezultatai – aukštąjį motinos išsilavinimą nurodė 47 % punskiečių bei 26 % seiniškių, tėvo atitinkamai 21 % ir 11 %. Verta pažymėti, kad kaime gyvena 97 % apklaustųjų iš Punsko ir tik 37 % iš Seinų. Tai liudija apie aukštesnę krašto kultūrą.

Atvykę svečiai pastebi gražiai tvarkomas sodybas, saviveiklos koncertų lygi. Girdime daug teigiamų atsiliepimų apie studijuojančius mūsų absolventus. Visa tai turėjau omeny sakydama, kad licejus pakėlė viso krašto kultūros lygį.

I. G.: Kiek yra mūsų licejaus absolventų? Kiek įstojusiuju į aukštąsias mokyklas?

I. M.: Prieš pat jubiliejų suskaičiavome absolventus. Jų yra 1508. Absolventas – tai tas, kuris gavo mokyklos baigimo pažymėjimą (nebūtinai išlaikė abiturijos egzaminus). Neišlaikiusiųjų abiturijos tikrai yra labai labai mažai.

Paruošiau suvestinę nuo 2005 metų. Tik 2005–aisiais, kai buvo laikoma nauja abiturija, išlaikiusiųjų vidurkis buvęs mažesnis nei Palenkės vaivadijoje ir visoje valstybėje. Vėliau kasmet tas rodiklis buvo aukštesnis nei Palenkės vaivadijoje ir Seinų apskrityje.

Manau, kad prasminga buvo skaičiuoti įstojusiuosius į aukštąsias mokyklas iki 2005 metų, kuomet buvę stojamieji egzaminai.

O dabar vertinama pagal abiturijos egzaminų rezultatus ir aukštosios mokyklos priima atsižvelgdamos į brandos atestatą.

I. G.: Kokių aukštybių pasiekę mūsų absolventai?

I. M.: Beveik visi mokytojai, dirbantys lietuviškose mokyklose, yra mūsų mokyklos absolventai. Daug turime gydytojų ir kitų medicinos darbuotojų. Yra nemažai mokslo daktarų. Šiuo metu daugiau nei 10 mūsų mokyklos absolventų dirba aukštosiose mokyklose dėstytojais.

Prieš jubiliejų buvome paruošę ir išplatinę anketą, kurioje, tarp kita ko, klausėme, koks esąs absolventų išsilavinimas. Į anketos klausimus atsakė 710 absolventų iš 1473 (neįskaičiuoti 2016 m. abiturientai). Pasirodė, kad daugiau negu kas ketvirtas turi aukštąjį išsilavinimą, yra 2 habilituoti mokslų daktarai, 12 mokslų daktarų, 274 magistrai, 13 gydytojų, 1 kunigas, 73 bakalaurai arba licenciatai, 16 inžinierių. Dauguma anketų buvo

pildoma internetu ir tarp atsakiusiuju turbūt buvo dar daug studijuojančiųjų. Aišku, šie duomenys pateikti remiantis išpildytais anketomis.

I. G.: Kas šiuo metu palengvintų/pagerintų mokyklos darbą?

I. M.: Be abejo, jeigu būtų daugiau moksleivių ir švietimo reforma pasirodytų palankesnė mažoms kaimo mokykloms.

Norėčiau tarti nuoširdžiai ačiū Lietuvos švietimo ir mokslo ministerijai, Užsienio reikalų ministerijai, Ugdymo plėtotės centrui, Užsienio lietuvių švietimo centrui, LR konsulatui Seinuose, Lietuvos aukštosios mokykloms už paramą, rodomą dėmesį. Taip pat Punsko savivaldybė ne kartą pagelbėjo esant finansinių sunkumų. Mokyklos jubilėjaus proga Punsko valsčius sukūrė stipendijų programą tautinių mažumų mokiniams, kurie mokslus tęsia Punsko licejuje. Pagal tą programą šiais mokslo metais kiekvienam pirmokui kas mėnesį skiriama 100 zł parama. Nuoširdžiausiai ačiū.

Punsko Kovo 11-osios licejaus 60-asis jubiliejus

Lapkričio 23-ioji – Lietuvos kariuomenės diena

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

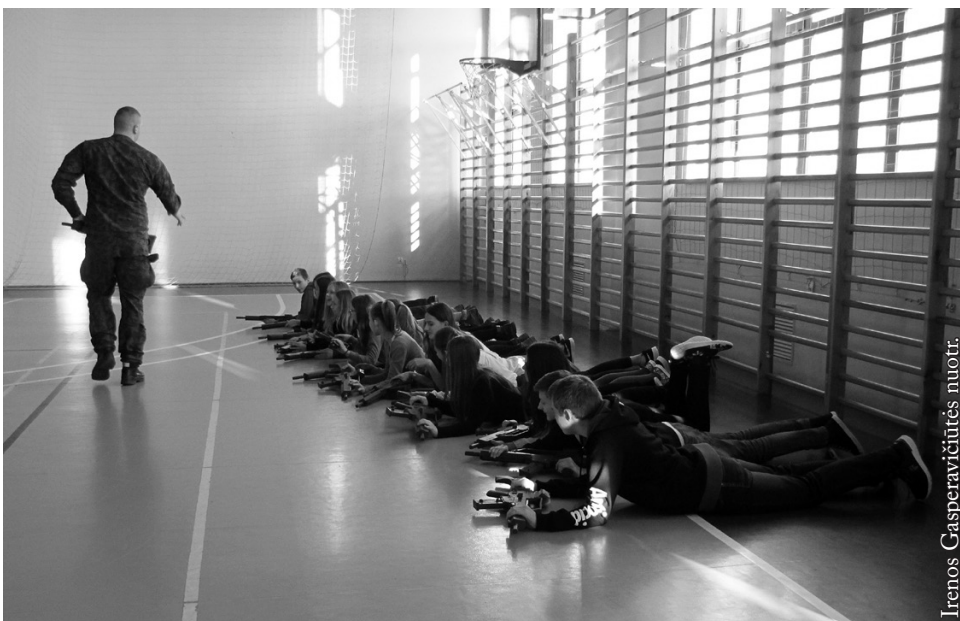
Kartu su Lietuvos kariais lankyti Berznyke ir Seinuose palaidotų Lietuvos savanorių kapus Seinų „Žiburio“ mokiniams tapę jau tradicija. Prie seiniškių minėti Lietuvos kariuomenės dieną jau keletą metų prisijungia ir Punsko gimnazijos moksleivių grupė. Šiomet šventėme lapkričio 25-ąją su Marijampolės Lietuvos kariuomenės Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytenio bendrosios paramos logistikos bataliono kariais.

Punsko Dariaus ir Girėno mokyklos bei Seinų lietuvių „Žiburio“ gimnazijos mokinių grupės, nešinos Lietuvos valstybės vėliavomis, su Marijampolės kariais nuvyko į Berznyko kapines, čia prie Lietuvos savanorių kapų padėjo gėlių, uždegė žvakutes. Vėliau taip pat pagerbė

Prie Lietuvos savanorių kapų Berznyke

Irenos Gasperavičiūtės nuotr.

Karinės pratybos

Irenos Gasperavičiūtės nuotr.

Seinuose palaidotų karių atminimą.

Grįžę į mokyklą tęsėme šventę ir bendravimą su Lietuvos kariais. Pirmiausia mokiniai pasveikino svečius, įteikdami jiems gėlių, ir skyrė meno programėlę. Po jos kariai parodė filmuką apie savo gyvenimą, o vėliau suorganizavo karines pratybas: vyresnieji turėjo šliaužti, nešini „tikrais šautuvais“, mokėsi savigynos elementų, mažyliai su didžiulėmis kario kuprinėmis rungtyniavo, kas greitesnis.

Toks pabendravimas su kariais – tai ne tik Lietuvos kariuomenės dienos paminėjimas, bet ir gera patriotiškuo bei fizinės ištvermės pamoka.

Sako, Kūčių vakarą vėlės pareina

JURGITA STANKAUSKAITĖ

Pačioje gruodžio pradžioje norisi dainuoti: „Laimingų šventų Kalėdų, laimingų šventų Kalėdų...“ Parduotuvės pradeda puošti blizgučiais, vienam ar kitam kaime įžiebama kiemo eglutė, o šeiminkės virtuvė pakvimpa cinamonu ir apelsiniais. Pamaži ruošiamasi ilgiausioms metų šventėms, o kai kuriose valstybėse jau lapkričio viduryje (arba iš karto po Vėlinių) pradedama kalbėti apie Kalėdas. Smagu organizuoti, planuoti, galvoti, kaip šiemet galėtų atrodyti Kalėdos. Tad sėkmingo Jums ruošimosi!

Šį kartą pašnekėkime apie Kūčių vakarą. Susėskime aplink šiltą namų židinį, nurimkime, prisiglauskime prie karštos arbatos puodelio ir įsivaizduokime pagiryje stovinčią seną

medinę trobelę.

Toje trobelėje prie vakarienės stalo susėdusios trys kartos. Jos baigia ragauti dvylika patiekalų. Prasideda būrimai. Iš po staltiesės vaikai ima traukti šieną. Norima patikrinti, kurio iš jų gyvenimas bus ilgiausias. Čia susimąstę sėdi seneliai. Skaičiuoja savuosius visko mačiusius metelius. Ateina laikas giesmėms prie stovinčios kampe eglutės. Kol šeima gražiai traukia giesmę, mūsų akys nukrypsta į Kūčių stalą. Niekas nerenka likusio maisto. Šalia riebaluoto silkių dubens guli švari, niekieno nepaliesta lėkštė. Čia vyksta tradicinės lietuviškos Kūčios.

Senais laikais tikėta, kad po Kūčių vakarienės į namus ateina artimųjų vėlės, todėl namiškiai palikdavo

nakčiai ant stalo likusį maistą. Kartą buvo klausama senos moters, ar jina tiki, kad vėlės pareina į namus. „Sako, kad paraina“, – atsakė. Vėl paklausta, iš kur žino, ar tikrai jos pareina, pasakė taip: „Aš ty žinau. Mano vyras parajo...“ Šiais laikais pakalbintos močiutės sako labai panašiai, tačiau jų balse girdisi abejojimas. Jos nežino, ar vėlės tikrai aplanko jų namus tą stebuklingą vakarą, bet nedrįsta kitaip galvoti. Jeigu jų tėvai, seneliai ir proseneliai tuo tvirtai tikėjo, augino kartas, mokydami Kūčių papročių, pasakodami apie protėvių keliaujančias „dūšeles“, tai reiškia, kad taip elgtis yra teisinga. Bet ar tikrai? Patys diedukai negali atsakyti į šį klausimą. Vieni tiki, o kiti ne. Tačiau pakeisti Kūčių

paprotį per daug baisu, nes... jeigu tikrai vėlės ateina, tai kas tada bus? Nesinori nusižengti, prasikalsti mirusiųjų vėlėms. Mūsų krašte neretai dar kalbama apie „dūšeles“, atvykstančias pasivaišinti ant stalo likusiais skanumynais. Viename šaltinyje rašoma, kad „mirusiųjų vėlės tą vakarą suteikia stalui ir valgiams antgamtinės galios“.

Šiais laikais jaunimo ir vaikų nestebina paprotys ant Kūčių stalo palikti vieną tuščią lėkštutę. Vienur pasakojama, kad ji skirta neseniai mirusiojo vėlei, o kitur – paklydėliui, elgetai, vargšui žmogeliui, neturinčiam su kuo valgyti Kūčių. Mano močiutė pasakodavo, kad laisva vieta paliekama

artimojo vėlei. Mus, vaikus, tokios istorijos bauginavo, todėl mums priimtinesnis ir malonesnis būdavo tėvų ir mokytojų pamokymas per Kūčias palikti tuščią lėkštę vargšui žmogeliui. Atsimenu, kad prie jos dažniausiai nedėdavom šakutės ir peilio. Taip pat prie stalo pastatydavom laisvą kėdę (visada taburetę, nes ant jos niekas nenorėjo nepatogiaai sėdėti). Kai kuriuose šaltiniuose apie lietuvių Kūčių vakarienes papročius rašoma, kad nebededama stalo įrankių, o ant lėkštės reikia pastatyti mažą žvakelę. Tikėta, kad mirusiojo vėlė dalyvauja bendroje vakarienėje.

Lietuvos kampeliuose per Kūčias laukiama arba benamių, arba „dūšelių“, tačiau ir vienu, ir kitu atveju tai susiję su Dievu bei mirusiais protėviais. Viena moterėlė pasakojo, kad per Kūčias kiekvienas ateivis yra svečias, suteikiantis namams didelę laimę, nes „vargeta Kūčioj – tai kap Dievas būtų ažėjis“. Dzūkijoje senais laikais

sklido įvairios legendos apie vargšus benamius, keliaujančius Kūčių dieną. „Pasakojo, kad kadaise Džievas vaikščiojo po žemį apsirengis ubagu, bet argi gali būc teisybė? Sako, kad nesijuoktai iš ubago, jis gali padaryc, kad tu juoksies ir nenustosi...“ – pasakojo moterėlė iš Varėnos rajono. Galima būtų pridurti, kad tokie pamokymai ne tik švenčių dienomis skatina atsigręžti į vargšus praeivius.

Tai naudingas pamokymas mažiesiems, kad negalima nususukti nuo likimo nuskriaustųjų, reikia jiems padėti, kad mūsų gyvenimas neapsiverstų aukštyne kojomis.

Tuose namuose, kuriuose dar gyvena trys kartos, labai dažnai Kūčios paremtos įvairiaisiais papročiais. Tokiuose namuose kitaip laukiama Kalėdų. Juose tvyro ypatinga aura. Lyg paslaptingesnė, lyg stebuklingesnė... Norėdami tuo įsitikinti, pabandykime mintimis sugrįžti į vaikystės laikus, prisiminti Kūčias, kai kiekvienuose namuose virtuvėje ant krosnies susėdę laukdavome pirmosios Vakarinės žvaigždės, nekantraudavome, norėdami prie stalo užsiimti geriausias ir patogiausias vietas, greičiau pasiimti Kalėdų Senelio atneštas dovanas (negalėjom sulaukti, kada „tas Sanis graicau ateis ir graicau išais“). Mūsų namuose niekada neskambėjo kalėdinės giesmės. Vietoj jų mokėmės iš šieno išsiburti ilgą gyvenimą, o po to – garsiai ir skaniai visą vakarą juoktis su tyliai keliaujančiomis per kambarį vėlėmis.

Boženos Bobinienės nuotr.

XXIII tautinių ir etninių mažumų susitikimai

ASTA PEČIULIENĖ

Vienas paskutinių tradicinių Punsko lietuvių kultūros namų renginių, kuris tarsi uždaro metų tėkmę, yra Tautinių ir etninių mažumų susitikimai. 2016 m. jie vyko lapkričio 20 d. Šie metai kultūros namams buvo turiningi ir pasižymėjo renginių gausa, o didesnės finansinės paramos iš rėmėjų išpešti nepavyko, tad reikėjo pasitenkinti turimais ištekliais ir surengti visas suplanuotas šventes. Tai ir buvo pagrindinė priežastis, dėl ko Tautinių ir etninių mažumų susitikimai vyko tik vieną dieną ir buvo kuklesni negu paprastai.

Punske vykstančiuose Susitikimuose nori dalyvauti daug Palenkės vaivadijoje veikiančių meno ansamblių. Mes tikrai nepajėgiame jų visų parodyti ir priimti. Seniai pasklidusi žinia apie šiltą, susidomėjusią, plojimų negailinčią Punsko publiką, jaukią koncertų salę, skanias, namais kvepiančias vaišes po pasirodymų, nepriekaištingą organizuotumą. Tai ir traukia dalyvius į mūsų renginį.

Šiais metais į šventę atvyko tautinių ir etninių mažumų atstovai, gyvenantys tik Palenkės vaivadijoje. Mūsų renginio tikslas – parodyti,

kokia turtinga tautiniu, kalbiniu ir kultūriniu atžvilgiais yra Palenkė. Šiuo renginiu mes vis garsiau šaukiame, jog esame, gyvuojame, jog tautinės mažumos – tai Lenkijos sudėtinė dalis. Tautinių ir etninių mažumų susitikimai taip pat neįkainojama proga mūsų visuomenei pažinti kitų tautų kultūrą, spalvingus rūbus, kitas kalbas, kitokias dainas, šokių, muziką, skirtingų tautų tradicijas ir būti atviriems tam skirtingumui, kitoniškumui. Be lietuvių, pas mus svečiavosi dar keturios tautos: baltarusiai, rusai sentikiai, totoriai ir ukrainiečiai.

Koncertą pradėjo Punsko LKN merginų vokalinė grupė „Balsynėlis“ (vad. Egidija Pocienė), sudainavusi nuotaikingą dainą „Labas rytas“. Kad šventė neprailgtų, visus

dalyvaujančius lietuvių kolektyvus prašėme atlikti po vieną kūrinį, kad daugiau laiko ir dėmesio galėtumėm skirti koncertuojantiems svečiams. Lietuviams scenoje dar atstovavo vyriausioji „Puniukų“ šokėjų grupė (vad. A. Pečiulienė), pašokusi „Pempel, pempel“, mišrus choras „Dzūkija“ (vad. V. Simanauskas), sudainavęs dainą „Tris dienas, tris naktis“, šokių grupė „Vyčiai“ (vad. A. Pečiulienė), atlikusi „Jurginų valsą“.

Svečių gretose eilinį kartą galėjome grožėtis savo veiklos 17-metį atšventusiu Lenkijos totorių vaikų ir jaunimo ansambliu „Buńczuk“. Žodis „bunčiukas“ reiškia medinę lazda, užsibaigiančią rutuliu arba smaigaliu, papuoštu ašutais ir sidabriniais šepetėliais. Seniau jis buvo naudojamas Azijos tautų (turkų,

Totorių vaikų ir jaunimo ansamblis „Buńczuk“

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

Baltarusių vyrų ansamblis „Kuranty“

totorių ir kazokų) kaip karinės valdžios ženklas. Ansamblio repertuaras – tai totorių poezija, totoriškos dainos bei choreografinės kompozicijos, sukurtos Krymo, Baškirijos ir Kazachijos tautų motyvais. „Buńczuk“ mūsų žiūrovams kaip ir kasmet pažėrė totoriškų dainų, šokių, akys gėrėjosi įvairiaspalviais rūbais. Ansamblio užduotis – ne tik puoselėti totorių kultūrą, bet ir stiprinti jų tautinę savimonę, šeimos tradicijas bei ugdyti tolerantišką bendruomenę. Kolektyvo „Buńczuk“ įkūrėja ir ilgametė vadovė – žymi totorių veikėja, choreografė, pedagogė Halina Šahidevič (Halina Szahidewicz), šiuo metu ansamblui vadovauja Anna Mucharska.

Dar vienas nuo Tautinių ir etninių mažumų susitikimų neatsiejamas kolektyvas – tai rusų sentikių moterų folkloro grupė „Riabina“ iš kaimelio Bur (Bór),

esančio netoli Augustavo. „Riabina“ įsikūrė prieš 28 metus ir dideliame mūsų džiaugsmui šio ansamblio gretos auga. Anksčiau buvo 6 dalyvės, šiemet būtų buvusios 8, tik ne visos galėjo atvykti į mūsų renginį. „Riabina“ rusų k. reiškia šermukšnį. Tai unikalus ansamblis, vienintelis toks visoje Lenkijoje, puoselėjantis sentikių tradicijas ir scenoje nenaudojantis jokio instrumento. Moterų balsai skamba kaip darniausi

Baltarusių tautai šį kartą atstovavo vyrų ansamblis „Kuranty“, veikiantis Bielsk Podlaski kultūros namuose. „Kuranty“ baltarusių k. reiškia varpus. Vyrų balsai – tarsi varpai aidi ir skamba atliekant įvairių tautų dainas. Be baltarusiškų, jie dainuoja taip pat rusiškas, ukrainietiškas ir lenkiškas. Nors gyvuoja 13 metų, bet koncertavę daugiau kaip 250 kartų. Įdomu buvo stebėti, kaip 16 balsingų įvairaus amžiaus vyrų scenoje

Ukrainiečių dainų ir šokių ansamblis „Ranok“

Rusų sentikių moterų folkloro grupė „Riabina“

tvirtomis rankomis tvardo vadovė Alina Niegierėvič (Alina Niegierewicz). „Kuranty“ Punsko scenoje koncertavo antrą kartą.

Koncertą užbaigė ukrainiečių dainų ir šokių ansamblis „Ranok“ (liet. k. „Rytmetis“) iš Bielsk Podlaski kultūros namų. Jis Punske taip pat nebe pirmą kartą. „Ranok“ veikia jau daugiau kaip 20 metų, jį lanko Bielsk Podlaski mokyklos, kurioje dėstoma ukrainiečių kalba, moksleiviai ir absolventai. „Ranok“ – tai ne tik žaisminga, energinga jaunystė, bet ir naujai suskambėjusios archajinės dainos ir šokiai. Ansamblio repertuarą sudaro įvairių kalendorinių švenčių apeiginės dainos, lyrinės

dainos bei populiarios, plačiai žinomos ukrainietiškos dainelės ir šokiai. Savo veikla sambūris siekia populiarinti Palenkės ukrainiečių kultūrą. Todėl ir padovanojo mūsų publikai puokštę ukrainietiškių dainų ir šokių. Džiugu buvo stebėti skirtingą negu mūsų, lietuvių, slavų kultūrą,

spalvingus rūbus, energingus šokius, klausytis melodingų daugiabalsių dainų. Ansambliui daugelį metų vadovauja Elžbieta Tomčuk (Elżbieta Tomczuk), choreografas – Borisas Bun (Borys Buń), instrumentinės grupės vadovas – Piotras Ostaševskis (Piotr Ostaszewski).

Štai tokią tautų ir kultūrų mozaiką turėjome progą stebėti XXIII tautinių ir etninių mažumų susitikimų metu.

Nuoširdžiai dėkoju visiems šventėje dalyvavusiems ansambliams ir jų vadovams. Ačiū ir mano bendradarbiams, savanoriams pagalbiniams, visuomet LKN renginiuose talkinančiam jaunimui, kurių dėka renginys vyko sklandžiai. Ačiū už Jūsų paslaugumą ir supratimą, už norą dirbti mūsų bendruomenės labui.

Be abejo, šis renginys nebūtų įvykęs, jei ne finansinė parama. Ačiū Lenkijos Respublikos vidaus reikalų ir administravimo ministerijai bei Palenkės vaivadijos maršalkos įstaigai.

Be abejo, šis renginys nebūtų įvykęs, jei ne finansinė parama. Ačiū Lenkijos Respublikos vidaus reikalų ir administravimo ministerijai bei Palenkės vaivadijos maršalkos įstaigai.

Dalyvių apdovanojimas

Mėgėjų teatrų šventė „Tegyvuoja Giraitė“

EUGENIJA PAKUTKIENĖ

Lapkričio 26 d. 14 val. Matuizų kultūros centro salėje prasidėjo Respublikinė mėgėjų teatrų šventė. Mūsų (laikino) aktorius Eugenijaus Kaminsko dėka Seinų mėgėjų teatras taip pat turėjo progą joje dalyvauti. Matuizos – tai nemažas miestelis Varėnos rajone. Čia gyvena apie 1000 žmonių.

Renginyje parodytas Jono Buziliausko režisuotas spektaklis „Emigrantai“, šeiminkai – Varėnos kultūros centro Matuizų filialo teatras „Giraitė“ – suvaidino A. Kazraigio pjesę „Tuščia kertė širdyje“. Dėl susirgusios dalyvės negalėjo atvykti Žemaitkiemio teatras. Mes, Seinų mėgėjų teatras, parodėme R. Bigelio „Generalinę repeticiją“. Moterų kvartetas atliko kelias dainas. Joms akordeonu pritarė Vitas Lastauskas. Jis dar pasakė nuotaikingą monologą „Kap tris sykius likau našlys“. Per pertrauką grojo Perlojos kaimo kapela.

Padėkas su žolelėmis ir grybais (šviežiais!) už dalyvavimą visiems teatrams ir geriausiems aktoriams, kuriuos rinko vietinis jaunimas, įteikė Matuizų seniūnas Mindaugas Matuiza bei Matuizų laisvalaikio ir pramogų centro direktorė Irena Čeplikienė.

Įdomu, kad šventės vedėjai – jaunimo grupė – nenuilso ir per pasirodymus, ir vakaronės metu. Stebino gausūs plojimai ir nesiblaškantys, neišsibėgiojantys žiūrovai. Kupina žiūrovų (tiek vaikų, tiek suaugusiųjų ir

Iš Seinų teatro archyvo

Iš Seinų teatro archyvo

jaunimo) nemaža salė akylai stebėjo kiekvieną pasirodymą, vertino, rinko labiausiai patikusius aktorius. Parūpo sužinoti, kaip pavyksta pritraukti jaunimą ir vaikus, kad jie nesėdi prie kompiuterių, o ateina į tokią šventę. Ponia Irena labai kukli, bet iš kitų sužinojome, jog ji geba paskatinti, kad jaunimas, vaikai ir savuose, ir kitų renginiuose mielai dalyvautų. Jau daugel metų čia vyksta jaunimo komandų varžytuvės „Maišatynė“, kasmet ruošiamas Respublikinis humoro grupių festivalis „Juokucis“ (geriausia komanda pasirodo televizijoje, keliauja po visą Lietuvą). Pastebėjome, kad jauna vadovė moka su jaunimu bendrauti, patarti, paskatinti, pagirti ir padėkoti.

Šventė mums labai patiko. Dėkojame už galimybę joje dalyvauti Seinų „Lietuvių namams“ bei gerb. Irenai ir Augiui.

Apie žemės ūkio naujienas

EUGENIJA PAKUTKIENĖ

Žemės ūkio rūmų delegatas Algirdas Palionis neseniai iš Balstogės sugrįžo su bronzos medaliu, kuriame įrašyta: „Nusipelnęs žemės ūkio savivaldai – Nacionalinė žemės ūkio rūmų taryba“. Sveikiname Jus, Algirdai!

Renginyje susitiko Lenkijos ir Lietuvos žemės ūkio ministrai, kalbėta apie bendradarbiavimą. Iš Kauno atvyko Sigitas Nemaitis ir Sonata Kisielienė. Balstogė, Kaunas ir Varšuva ketina rengti bendrą projektą. Kitas pasitarimas vyks gruodžio viduryje Varšuvoje. Minėto renginio metu Lietuva domėjosi mėšinių galvijų veislėmis.

„Prieš dvi savaites buvome Anykščiuose, – pasakojo Algirdas Palionis. – Parodoje buvo kelių veislių galvijų ir raguočių įdomiais ragais. Menkos ten žemės, bet genetika puiki. Sakė, kad norėtų užmegzti ryšius su mūsų krašto ūkininkais. Klausė, pagal kokias programas galima gauti paramą ir kaip galvijus parduoti.“

Ponas Algirdas yra Žemės ūkio rūmų delegatas nuo pat jų įsikūrimo 1996 m. Jis rašo atsisaukimus, referatus, raštus dėl ūkininkų problemų (pastaruoju metu dėl ypač didelių reikalavimų ir spaudimo superkant kiaules, kainų mažėjimo). Raštai siunčiami vaivada, į Varšuvą.

„Lenkijoje veikia žemės ūkio organizacijos, tik jos išsisklaidžiusios, – sakė Algirdas Palionis. – Kai valstybė stojo į NATO, reikėjo ir žemės ūkyje pakitimų, todėl įsikūrė svarbi ūkininkams Nacionalinė žemės ūkio rūmų taryba, buvo priimti įstatatai. Keitėsi valdžios, kito ir įstatymai. Vieni jų reikalingi, kiti ne (tarkim, nesąmonė

ženklinti mažą paršiuką, nes juk neišgyvens). Kiekvienas ūkininkas žino įstatus, žiūri televiziją, seka spaudą, bet ateina ir į Žemės ūkio rūmus klausti. Kartais vyksta susitikimai, seminarai, įdomu paklausti. Leidžiamas žurnalas „Wieści Rolnicze“, gvildenantis aktualias temas.

Pasaulis juda, Europa taip pat. Dabar vyksta derybos su Kanada. Mūsų valstybei tai gali būti naudinga, bet mums grės bankrotas. Trašos brangsta, o mūsų gamyba nė kiek. Riboja afrikinis kiaulių maras. Už pieno kiekio viršijimą vėl gali tekti susimokėti. Jauniems ūkininkams teikiamos lengvatos, skatinama ūkininkauti, tik per penkerius metus turi išsilaikyti tame ūkyje, kuriame gali investuoti valstybei padedant.“

Apie ūkininkavimą kalbėjomės taip pat su Juozu Kmieliausku iš Juodeliškių.

Eugenija Pakutkienė: Punsko apylinkėje keliose vietose, o prie Seinų tik Devetiškėse ir Juodeliškėse pravažiuojant buvo matyti pievoje ganantis gražius žaliųjų ir žalmargių bei mažų veršelių pulkelius. Norisi paklausti, ar nuo seniai neturite melžiamų margių ir kodėl jas pakeitė rusvos kaip stirnos ar žalos kaip stumbrai karvės? Seniau sakyta, jog žaloji karvutė duoda riebaus pienelio, nedaug, bet gero riebumo.

Juozas Kmieliauskas: Prieš penkerius metus nusipirkau penkias veršingas telyčias. Tada gan brangiai, nes po 7,5 tūkst. zł už vieną sumokėjau.

Dabar jos jau pigesnės. Su vaikais, šeima nusprendė keisti ūkio kryptį, kai sumažėjo mūsų darbingumas. Melžiamas karves daugiau reikia prižiūrėti ir būna problemų su pienu: jei vieną mėnesį jis geras, tai jau kitą mėnesį prastas. O elektra, vanduo, pašarai, komponentai, vaistai kainuoja nemažai. Taip nusprendė ir visos sąlygos privedė prie pakeitimų. Vaikai vis studijuoja, toli nuo namų. Turėjom tai vieną, tai kitą stažuotoją. Priimti praktikai jauną arba daugiau kaip 50 metų žmogų – didelė pagalba tokiems kaip mes ūkininkams.

Šiuo metu laikome dvidešimt kelias karves – motinas. Pirkom bulių, nes įsėklinimo jos labai bijojo.

E. P.: Kaip karvės žiemoja?

J. K.: *Kažkas aiškino, kad šie mėsiniai galvijai gali žiemoti ant sniego kaip laukiniai žvėrys, bet manau, kad tvarte visgi daugiau priauga svorio, nešyla lauke ir neįkvoja be reikalo šilumos, energijos. Pritaikėm kluone, palaidas laikom, moliniam tvarte – mažus veršelius, kai pakankamai pabūna prie karvės. O anam tvarte penimi mėsiniai galvijai pardavimui. Gerai auga, pašaras neturi būti ypatingas: šienas, šienainis, kukurūzų silosas, o nuo pavasario iki žiemos gali ganytis ganyklose.*

E. P.: Ar kartais suserga?

J. K.: *Rečiau serga negu melžiamos karvės. Lengviau veršiuojasi. Kliučiu tai visada būna. Mūsų yra 30 ha žemės, iš jų 20 ha (IV klasės) apsėta žole, o 10 ha (V ir VI klasių) – javu. Apie*

50 gyvulių vis laikome. Pajėgūs esam laikyti 20–30 motinų. Pieną tiekti, žinoma, buvo pelningiau, bet didesnė investicija, o čia – mažesnė.

E. P.: O kaip esą su priemokomis?

J. K.: Nėra skirtumo. Antri metai, kaip įvestos geresnės priemokos už hektarus, jei yra gyvulių (sakykim, kad 30 ha būtų 30 motinų ir 30 prieauglio). Kas nelaiiko gyvulių, o tik sėja javus ir parduoda, gauna mažesnes priemokas. Vyksta kontrolės. Šiomet lankėsi iš Lomžos, iš Žemės ūkio restruktūrizavimo ir modernizavimo agentūros. Tikrino gyvulius, įsagų numerius, pasus, žiūrėjo, ar tikrai yra tie gyvuliai, kuriuos deklaruojame.

Laikydami mėšinius galvijus greit uždarbio neturime. O už pieną tai juk moka kas mėnesį. Čia pieno nėra, nes visas veršeliui skirtas. Jie auga ilgai ir gražiai užauga prie karvės. Atskiriam tik tada, kai matom, kad karvė jau perkritusi. Toks veršelis atsparesnis ligoms, stresui, greit priauga svorio, greit užauga. Per pusę metų priauga po 300, 350 kg. Ganyklose vaikšto

be streso, prisiartina prie tavęs. Štai pasitaikė, kad nudvėsė žaloji karvė, o žmona yra pasilikusi dėl sūrių, pieno marge, tai veršelį pripratino prie margės ir jis užaugo.

Pagalba tai reikalinga, kai reikia atskirti jauniklius: telyčiukes atskirai, veršelius atskirai. Reikia paaugusius skirti nuo motinų. Jie kartais kaip laukiniai ir labai bailūs būna, drūti. Geras būdas – nuo mažumės pratinti prie rankų. Tada nebijo šeimininko, klauso.

Šiomet pavyko parduoti 10 telyčių ir užsakymų vis dar sulaukiu, paklausa yra. Šie gyvuliai pasitenkina prastenu pašaru. Mūsų karvės limuzinų veislės.

E. P.: Nuo kada ūkininkaujate savo gimtinėje Juodeliškėse?

J. K.: Nuo vaikystės, sakyčiau. Dar tėtė buvo gyvas, tai padėdavau. Jis jaunas mirė 1969 m. vasario 7 d. Man buvo 14 metų. Likau su mama (ji našle tapo būdama 38 metų) ir su 10–mete sese Birute. Teko dirbti žemę, nors sunku buvo išlaikyti arklą rankose. Bet pamažu padėtis gerėjo.

Kiaulienos tada buvo palankios kainos, tai pardavinėjom. Netrukus pirkom traktorių, tai jau buvo lengviau. Pirkom išsimokėtinai, tai kiaulėmis reikėjo atiduoti. Per penkerius metus po penkis penimius per metus už paskolą atidavėm, likusią dalį pinigais sumokėjom. Prie traktoriaus po truputį pirkom tai vieną padargą, tai kitą.

Mano senelis Juozas, o tėvas Albinas. Aš gavau senelio vardą. Norėčiau, kad žemė neliktų nedirbama, kad toliau čia gyventų Kmieliauskai, kaip ir seniau. Žinau, sunku ūkyje ir mažas pelnas, bet tikiuosi, kad vaikai, paragavę miesto duonos, vis tiek noriai sugrįš į namus. Bent vienas, tikiuosi, panorės ūkininkauti. Gražu kaime ir savas kiemas, savas laukas, miškelis, takelis. Vietos ir gaivaus oro kiek nori. Ką nori, darai, sodini, augini, džiaugies. Nieko, kad žiemos šaltos – jos gražios. O jau nuo pavasario iki rudens tai niekur nėra gražiau kaip čia.

E. P.: Ačiū už pokalbį. Sėkmės ūkininkaujant!

Alytuje pasiektas Lietuvos lankų sukimo rekordas

Šiomet Alytus pasiekė naują Lietuvos lankų sukimo rekordą – vienu metu ant juosmens lankus suko daugiau kaip 550 žmonių. Taip Alytus pagerino 2013 m. Vilniuje užfiksuotą Lietuvos rekordą – tuomet lankus suko 100 žmonių.

„Mus labai džiugina, kad prieš trejus metus užfiksuotą rekordą viršijome penkis kartus. Tiesa, lankus pradėjo sukti net 734 žmonės, tačiau tai pasirodė gana sudėtinga. Pusę minutės nenumetę lanko jį išsuko virš 550 žmonių“, – pasakojo renginio organizatorius, VšĮ „Savanorystės tiltai“ įkūrėjas, direktorius ir kuratorius Tomas Nikulinas.

T. Nikulinas jau svarsto ir apie pasaulio rekordo pagerinimą – šiuo metu jis priklauso Tailandui, kur 2013 m. lankus vienu metu suko 4483 žmonės.

Is <http://dainavosgidas.lt/>

Lietuvybė XXI amžiuje

Pranešimas, skaitytas minint Punsko LKN 60 metų jubiliejų

RIMANTAS BALSYS

Prieš pradėdamas kalbėti užsibrėžta tema, derėtų aptarti ir susitarti dėl tiek pavadinime, tiek ir pačiame pranešime vartojamų terminų. Turiu omenyje lietuviybę ir savo reikšmę artimas ar identiškas leksemas.

Internetinis žodynas (Zodynas.lt) lietuviybę apibrėžia taip: 1) lietuviškumas, 2) skolinys iš lietuvių kalbos, lituanizmas (žr. <http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/l/lietuviybe>). Taip pat šis žodis aiškinamas ir akademiniame Lietuvių kalbos žodyne (LKŽ VII, 449). Lietuviškumas, to paties žodyno išaiškinimu, reiškia tiesiog tai, kas yra lietuviška, t. y.: 1) kaip lietuvių, panašus į lietuvių, 2) lietuviams būdingas, 3) lietuvių kilmės, 4) Lietuvoje vartojamas, 5) lietuvių gyvenamas, jiems priklausantis, 6) lietuvių (LKŽ VII, 450–451).

Lietuviškumas, lietuviybė neatšiejami nuo lituanistikos, t. y. nuo mokslinių tyrimų, kurių objektas yra Lietuvos valstybės, visuomenės, kultūros, lietuvių tautos ir kalbos raida, paveldas ir dabartis. Nepaisant terminų panašumo, koreliacijos, sąsajų, lietuviybė ir lituanistika, kaip bebūtų keista ir net gaila, šiandien yra skirtinguose lygmenyse, dėl to skirtingai ir vertintinos.

TEISINĖ BAZĖ. IR LIETUVYBEI, IR LITUANISTIKAI JI PALANKI.

1. *Lietuvos Respublikos Konstitucija* (14 straipsnis: Valstybinė kalba – lietuvių kalba. 42 straipsnis:

Valstybė remia kultūrą ir mokslą, rūpinasi Lietuvos istorijos, meno ir kitų kultūros paminklų bei vertybių apsauga).

2. *Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas* (Žin., 2000, Nr. 66-1987; 2002, Nr. 123-5558).

3. *Regionų kultūros plėtros 2011–2020 metų programa* (žr. <http://alkas.lt/wp-content/uploads/2011/06/Regionu-programa1.pdf>).

4. *Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas* (Žin., 1999, Nr. 82-2414), Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymas (Žin., 1995, Nr. 15-344).

5. *Ilgalaikė pilietinio ir tautinio ugdymo programa* (žr. http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=283042&p_query=&p_tr2=).

6. *Europos Komisijos 2010 m. kovo 3 d. komunikatas „2020 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“* (žr. http://ec.europa.eu/lietuva/abc_of_the_eu/duk/europe_2020/index_lt.htm).

7. *2010 m. gegužės 10 d. Europos Tarybos išvados dėl kultūros reikšmės regionų ir vietos vystymuisi*

(žr. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:135:0015:0018:LT:PDF>) ir t. t.

8. *Nacionalinė lituanistikos plėtros 2009–2015 metų programa* (patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. balandžio 15 d. nutarimu Nr. 306).

9. *Lituanistikos mokslinių tyrimų plėtros 2012–2020 metų kryptys* (patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 14 d. nutarimu Nr. 1372).

10. *Valstybinė lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programa.*

Ir dar daugybė kitų, priimtų XX a. pab.–XXI a. Visuose (arba bent jau daugelyje) lituanistika įvardijama kaip *prioritetinė mokslo kryptis*.

Rimantas Balsys

Irenos Gasperavičiūtės nuotr.

TIKSLAI

1. *Nacionalinės lituanistikos plėtros 2009–2015 metų programos kai kurie (esminiai) siekiniai*

5.2. Lietuvos kultūros politika stokoja gebėjimų plėtoti krašto kultūrą taip, kad reikšmingos nacionalinio paveldo vertybės rastų dermę su europinės kultūros vertybėmis. Dėl to ir toliau išlieka aktualios šios strateginės Lietuvos visuomenės reikmės: spartinti demokratinės pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės kūrimąsi; *plėtoti nacionalinę kultūrą*, kuri būtų atvira tautos, Europos ir pasaulio vertybėms, kultūrų dialogui, pajėgtų išsaugoti ir *stiprinti tautines tradicijas globalizacijos ir sociokultūrinės integracijos sąlygomis; užtikrinti etnokultūrinį tapatumą ir istorinį tęstinumą*.

5.3. <...> daugiau dėmesio būtina skirti *savimonę ir patriotizmo nuostatas ugdančių literatūros ir tautosakos kūrinių tyrimams*, plačioms istoriografinėms sintezėms, kurios būtų grindžiamos intelektine analize ir atitiktų šiuolaikinių pasaulinių lygi. Lietuvos istorijos sintezė apibendrintų Lietuvos istorinio-kultūrinio paveldo ir tautinės savimonės savitumus, atskleistų Lietuvos indėlį į pasaulio kultūrą, pakeltų ir įtvirtintų valstybinio pilietinio mąstymo lygį, koreguotų užsienio istorikų koncepcijas, formuotų objektyvesnį požiūrį į Lietuvos valstybės praeitį ir dabartį. Naujos mokslo žinios, gautos plėtojant lituanistikos mokslinius tyrimus, būtų ypač svarbios nacionalinių ir tarptautinių interesų dermei šiuolaikiniame pasaulyje užtikrinti.

5.4. *Lietuvių tautos kultūros vertybėms (tai viena iš svarbiausiųjų lituanistikos mokslinių tyrimų sričių) suvokti būtini išsamūs lietuviškojo mentaliteto tyrimai, t. y. folkloro, mitologijos, etnologijos ir kultūros istorijos šaltinių tyrimai, susieti su kalbotyros, istorijos mokslais, archeologija*. Šiuolaikinių skaitmeninių

technologijų panaudojimas garantuotų ne tik minėtų šaltinių išsaugojimą ateities kartoms ir prieinamumą visuomenei, bet ir padėtų šaltinius sparčiau atpažinti (identifikuoti), juos tirti. *Itin svarbus vaidmuo čia būtų skiriamas moderniosios folkloristikos ir kultūrinės antropologijos studijoms ir šiuolaikinei mitologijai, tiriančiai lietuvių pasaulėvaizdį, kuris susiformavo tradicinėje visuomenėje ir nulėmė specifines kultūrinės, lingvistinės ir etnografinės raiškas*.

2. *Lituanistikos mokslinių tyrimų plėtros 2012–2020 metų kryptys* (patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 14 d. nutarimu Nr. 1372)

Pagrindiniai siekiniai

Konstatuojama: 2. Lituanistika yra svarbi tautos ir valstybės kaip savarankiškos politinės bendruomenės gyvavimo sąlyga. Ji suprantama ne tik pagal tyrimų lauką, t. y. ne tik kaip humanitariniai ir socialiniai mokslai, kurių objektas yra Lietuvos valstybės, visuomenės, kultūros, lietuvių tautos, jos kalbos praeitis, dabartis ir ateitis, bet ir pagal jos misiją – *puoselėti lietuviškąją tapatybę*, prisidėti prie lietuvių tautos ir šalies politinės bendruomenės kultūrinės brandos, kūrybiškumo ir savarankiškumo stiprinimo, taip pat visaverčio Lietuvos dalyvavimo pasaulio kultūros ir mokslo poliloge.

Prioritetinės lituanistikos mokslinių tyrimų temos:

1. Baltistiniai kalbų, kultūrų ir mitologijų tyrimai.
2. Bendruomeniškumo ir socialinės sąveikos istoriniai ir sinchroniniai tyrimai.
3. Dabartinės lietuvių kalbos ir kalbinės sąmonės transformacijos.
4. Elektroninių medijų iššūkiai lietuvių kalbai ir Lietuvos kultūrai.
5. Etniškumų kaita ir raiška šiuolaikinėje Lietuvoje.
6. Globalizacijos ir Europos integracijos poveikis Lietuvai.

7. Humanitarinių ir socialinių mokslų metodologijos.

8. Lietuvių sąmoningumo istorija.

9. Kultūrinės atminties ir tapatumų sąveikos tyrimai.

10. Krikščionybės įtaka Lietuvos visuomenei ir kultūrai.

11. Lietuvos filosofinės, politinės ir teisinės minties raida.

12. Lietuvos menų sociokultūriniai tyrimai.

13. Lietuvos raštijos tekstologiniai tyrimai ir edicija.

14. Naujausių laikų Lietuvos politinės ir teisinės sistemos transformacijos.

15. *Lituanistikos paveldo svetur sisteminės paieškos ir tyrimai*.

16. *Migracija ir diaspora*.

17. Modernizacijos procesai Lietuvos visuomenėje nuo Apšvietos iki šių laikų.

18. Paradigminės medijų transformacijos: raštas, spauda, elektroninė terpė.

19. Sociokultūriniai pokyčiai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje.

20. Urbanizacija ir urbanizuota visuomenė Lietuvoje.

21. Vizualiosios kultūros plėtra.

3. *Valstybinė lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programa*

Ji yra Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme įteisinto lituanistikos prioriteto įgyvendinimo priemonė.

Sąvoka: *Lituanistiniai moksliniai tyrimai* – moksliniai tyrimai, kurių objektas yra Lietuvos valstybės, visuomenės, tautos ir kalbos dabartis ir raida, Lietuvos kultūros ir gamtos paveldas.

9. *Programos tikslas – plėtoti fundamentinius ir taikomojus lituanistinius mokslinius tyrimus, skatinti lituanistikos atsinaujinimą ir tarptautiškumą*, šiuolaikinių tyrimų instrumentų įsisavinimą, reagavimą į pokyčius visuomenėje naujomis žiniomis ir idėjomis, *lituanistinio paveldo saugojimą, plėtoti ir stiprinti*

lituanistinių mokslinių tyrimų sklaidą Lietuvos ir tarptautinėje akademinėje bendruomenėje, populiaringinti lituanistinių tyrimų rezultatus visuomenėje.

Pagrindinės lituanistinių mokslinių tyrimų tematikos:

1. lietuvių kalbos paveldo, raidos ir dabarties tyrimai (baltų kalbų tyrimai, lietuvių kalbos ir raštijos istorija, dabartinės kalbos vartoseną ir kitimas, kalbinės nuostatos, kalbos vartojimas tradicinėse ir naujosiose medijose bei skaitmeninėse terpėse);
2. lietuvių literatūros tyrimai (lietuvių literatūros istorija, šiuolaikinės lietuvių literatūros procesai, lietuvių literatūros tyrimų teorinės ir metodologinės problemos);
3. Lietuvos kultūros paveldo tyrimai (priešistorė, krikščionybės įtaka Lietuvos kultūrai, filosofinės, mokslinės, politinės ir teisinės minties raida, kultūrinė atmintis ir tapatumas, Lietuvos kultūros paveldas išėivijoje);
4. etniškumo tyrimai;
5. Lietuvos visuomenės raidos tyrimai (sociokultūriniai pokyčiai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, naujųjų ir naujausiųjų laikų transformacijos, urbanizacija ir urbanizuota visuomenė Lietuvoje, bendruomeniškumo ir socialinės sąveikos diachroniniai ir sinchroniniai tyrimai);
6. Lietuvos valstybės raidos tyrimai (Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorija, naujausių laikų Lietuvos politinės ir teisinės sistemos raida);
7. Lietuvos menų ir vizualiosios kultūros tyrimai;
8. Lietuvos gamtos paveldo tyrimai (tyrimais paremta lituanistinė gamtos paveldo terminija, gamtinės aplinkos įtaka Lietuvos kultūrai, gamtos diskursas kultūroje, Lietuvos kraštovaizdžio raida);
9. kiti lituanistikos raidai svarbūs tyrimai.

Rezultatai

Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, per 25 metus atlikta nemaža lituanistikos darbų. Pažymėtina

Lietuvių kalbos instituto, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto, Lietuvos istorijos instituto, Lietuvos kultūros tyrimų instituto, Vilniaus universiteto, Vytauto Didžiojo universiteto, Klaipėdos universiteto, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos, Vilniaus dailės akademijos veikla. Baigtas leisti daugiatomis Lietuvių kalbos žodynas (20 tomų ir internetinis variantas www.lkz.lt).

Lituanistikos plėtros programos lėšomis iki 2014 metų išleista daugiau kaip 200 knygų, tarp jų per 80 monografijų, 30 straipsnių rinkinių ir tęstinių mokslo leidinių, per 60 lituanistinių šaltinių, taip pat publikuota žodynų, filosofinio palikimo vertimų, lietuvių autorių darbų vertimų į užsienio kalbas, mokslo populiarinimo leidinių, atlasų, mokslinių parodų katalogų ir kt. Tarp svarbiausių rezultatų minėtini tęstiniai mokslinių tyrimų ir sklaidos projektai (toliau – projektai): Lietuvos Metrikos, Lietuvių liaudies dainyno, Mažosios Lietuvos kultūros istorijos šaltinių, Lietuvos katalikų bažnyčių šaltinių skelbimas, Lietuvos istorijos sintezės, Ankstyvųjų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės reformacijos šaltinių, Baltų kalbų skaitmeninio atlaso rengimas ir leidyba, Sociolinguistinis Lietuvos žemėlapis, Lotynų–lietuvių kalbų žodyno duomenų bazė, Lietuvių tautosakos rankraštyno skaitmeninimas. Sėkmingai užbaigti inovatyvūs tarpdisciplininiai tyrimai „Sąjūdžio fenomenas: pilietinio judėjimo tinklaveikos studija“, „Lietuvių vaikų kalba: įtakos ir tendencijos“, parengti stambūs „Lietuvos diplomatijos istorijos“, „Lietuvos politinės minties antologijos“, „Lietuvos sakralinės dailės“ ir kt. leidiniai. Finansuota pagrindinių periodinių lituanistinių mokslo žurnalų leidyba, tarptautinė lituanistinių mokslinių tyrimų sklaida (tarptautinės konferencijos, Lietuvos tyrėjų mokslinės ekspedicijos Lietuvoje ir komandiruotės į archyvus bei tarptautinius

tyrimų centrus).

Pradėjo funkcionuoti pirmieji lietuvių kultūros šaltinių elektroniniai sąvadai – integralios duomenų saugyklos. Viena iš jų – „Aruodai“ (www.aruodai.lt), apimsiantys visų lietuvių etninės kultūros sričių – kalbos, folkloro, etnologijos, archeologijos ir istorijos – šaltinius.

Pasinaudojant Europos Sąjungos struktūrine parama, 2006–2008 metais sukurta tarptautinė mokslinė lituanistikos publikacijų duomenų bazė „Lituanistika“, kurioje laikomos ir tarptautiniu mastu tapo prieinamos ekspertų atrinktos svarbiausios Lietuvos periodinių mokslo leidinių publikacijos. Ši bazė sudaro sąlygas ne tik plačiau paskleisti reikšmingas lituanistikos publikacijas, bet ir išsamiau pristatyti pasauliui šios srities Lietuvos mokslinį potencialą.

Sudėjus viską į krūvą, gali susidaryti išpūdis, jog Lietuvoje lietuvybė ir lituanistika gyvena „aukso amžių“. Ar tikrai?

Nerimo ženklai. Pirmasis – namai.

Apie namus... Pirmuosius, antruosius, trečiuosius... Kiek namų gali turėti žmogus?

Visi mes keičiame savo gyvenamąsias vietas. Vieną, du, tris ar daugiau kartų per gyvenimą. Dabar tai tapo visuotiniu reiškiniu. Nebeliko sėšlių žmonių. Beveik nebeliko. Turistujančio, klajojančio pasaulio įvaizdis tapo toks pat natūralus, kaip ir prieš daugiau nei pusantro tūkstančio metų įvykęs tautų kraustymasis. Dar daugiau. Barbarai bent jau žinodavo, kur keliauja, mes nežinome nė to. Kodėl siekis adaptuotis, peržengti natūralaus, sau artimo, pažįstamo tėvų ir senelių gyvenamojo pasaulio ribas tapo toks beprotiškai svarbus ir daug lemiantis mūsų nomadiškoje kultūroje?

(Bus daugiau)

Vidugirių mokyklos praeities skambučio aidai

GRAŽINA KIBYŠIENĖ

JONAS PAKUCKAS (G. 1940 M.) IŠ TAURUSIŠKIŲ

Kai pradėjau lankyti Vidugirių mokyklą, tai buvo mano amžiaus vaikų bei dvejis ir daugiau metų vyresnių. Mokytojai keitėsi labai dažnai, kai kurie padirbdavo tik metus, dvejus ir išeidavo, o ateidavo nauji. Prisimenu, kad mokytojai gyveno pas ūkininkus ir ten valgydavo. Pas mano tėvus irgi kurį laiką gyveno viena mokytoja – Birutė Vasiliauskaitė (Kalinauskienė). Ji buvo labai darbšti, gera mokytoja. Kartą iš mokyklos parėjo labai pavargus ir po pietų primigo. Kiek pamiegojus, atsikėlė. Mes, vaikai, padarėm pokštą

– pasakėm jai, kad jau rytas. Mokytoja greit apsirengė ir drožė keliuku į mokyklą. Tik tada jai pasakėm, kad yra vakaras. Labai mylėjom šią mokytoją, bet būdami vaikai mėgom ir paišdykaut.

Prisimenu, vienais metais buvo labai daug krūkščių (grambuolių), visi medžiai aplipę. Mokytoja liepė juos rinkti, kad išgelbėtum medžius. Pririnkom daug. Mokytoja juos užpylė koku skysčiu ir pakūrė, tai jie net cypė.

Aš į mokyklą iki IV klasės vaikščiojau su medžiokais, kuriuos padarė kaimynas Vincas Milončis, Juozo tėvas. Bet tik žiemą su medžiokais. Vasarą tai basi laktėm. Dažnai jau nuo Velykų, kai tik sniegas nutirpsta,

tai basi. Po IV klasės jau turėjau kaliošus.

VITAS PAKUCKAS (G. 1944 M.) IŠ TAURUSIŠKIŲ

Kai pradėjau eiti į Vidugirių mokyklą, klasės buvo didelės, gal net trisdešimt mokinių, visokio amžiaus. Buvo daug vyresnių. Iš Dievetiškių buvo daug vyresnių už mane. Paskui jų mažėjo. Kai baigiau, liko tik dvylika.

Turėjom knygas, sąsiuvinus. Sąsiuvinis kainavo 30 grašių.

Gera prisimenu mokytoją Haliną Kislo (Halina Kislo). Ji į mokyklą ateidavo su kareiviška uniforma, visada su žaliu sijonu. Buvo griežta mokytoja, visi jos bijojo.

Ekskursijų jokių mano laikais nebuvo, bet iš mokyklos nuvedavo į Rimkežerius prie ežero pasimaudyti.

Buvo ruošiamos eglutės. Prisimenu, kad į eglutę tėvas vežė arkliais. Viskas vyko vakare prie žibalinių lempų. Mes, mokiniai, dainavom, šokom.

ANTANAS JONUŠKA (G. 1936 M. BALANDŽIO 19 D.) IŠ VIDUGIRIŲ

Į mokyklą pradėjau eit po karo gal 1946 ar 1947 metais. Ji tada buvo Kadziauskų (dzūkų, kilusių nuo Kapčiamiesčio) name. Mokiausi ketverius metus. Kartu su manim mokėsi mano brolis Pijus, Vincas Zdanys bei Vaznelis ir Antanas Stoskeliūnas iš pirmosios linijos. Į mokyklą ėjom

Iš Vidugirių mokyklos archyvo

šešias dienas, kiekvieną dieną turėjom po 4–5 pamokas, jos prasidėdavo 8 val. Tada visko mokė lenkiškai – lenkų kalbos, matematikos, istorijos, geografijos, sporto ir piešimo. Žiemą per pertraukas eidavom į lauką ir mėtėmės sniegu. Kartais reikėjo mokytojai malkas supjauti.

Pirmoji mano mokytoja buvo Valukonytė. Ji gyveno mokykloje ir pati mokė visus mokinius, kurių buvo apie 40. Pirmaisiais metais buvo dvi klasės, kitais keturios. Vėliau mane mokė Pučilovska (Puczyłowska) iš Babonių, o dar vėliau Čechovska (Czechowska). Dar buvo mokytoja Onutė Aleksaitė, kilus iš Burbiškių. Ji buvo labai graži ir labai gražiai dainavo. Baigė konservatoriją ir išvyko į Bostoną (JAV). Sako, kad ten dainavo operoje.

Skaityti ir lenkiškai, ir lietuviškai išmokau pats. Na kažkiek pamotė pamokino iš maldaknygių, o vėliau turėjau elementorių. Mano pamotė tai Šliaužytė iš Žvikelių. Ji mokėjo skaityti lenkiškai ir lietuviškai, o giedojo lotyniškai. Gal ne visi tada buvo tamsūs žmonės... Pas mus ateidavo ir verpdavo senutė pamotės teta, kuri taip pat mokėjo skaityti, o apie savo marčią sakydavo: „Mūs marti tai prasta merga, nei ji knygų skaičius, nei ji rašyti moka“.

Į mokykląėjau su medžiokais (klumpėmis), o žiemą su tėvo odiniais batais. Į bažnyčią eiti turėjau batelius. Buvo labai gražūs, rudi. Neprisimenu, kad į mokyklą vaikai būtų nešęsi kokių sumuštinių. Tik Kalinauskų iš Pelelių bernai atsinešdavo lašinių ir juodos duonos. Na ir kai kepdavo namie prėskučius, tai vaikai prisikimšdavo pilnas kišenes ir atsinešdavo į mokyklą.

Mano laikais mokiniai turėjo knygas ir sąsiuvinius, kuriuos nešiojosi ant pečių medinėse dėžutėse. Mažesni rašė pieštukais, o vyresniems leisdavo rašyti rašalu. Buvo plunksnakotis ir metalinė plunksna. Reikėjo mokytis lenkiškai deklamuoti

Iš Vidugirių mokyklos archyvo

eilėraščius. Mokykloje ruošdavo šventes. Buvo eglutė – vaikai sakė eilėraščius, šoko. Kartais ruošdavom trumpus vaidinimus. Prieš pamokas lenkiškai poteriauom, reikėjo giedoti Lenkijos himną. Per pertraukas vaikai kalbėjo lietuviškai.

Kai kaime kalėdodavo kunigas, tai ir į mokyklą užvažiuodavo. Vienais metais Algirdas Vailionis mus pamokė, kad kai ateis kunigas ir pasiveikins lenkiškai, mes turim atsakyti lietuviškai: „Per amžius. Amen“. Bet lenkai buvo garsesni, o mes nedrąsūs, tai ir neišėjo, nepasakėm.

Vidugirių mokykloje baigiau keturias klases. Nelabai norėjau mokytis. Man labiausiai norėjosi arti. Parėjęs iš mokyklos imdavau arklį irėjau į laukus dirbt.

Seniau kaime buvo linksma, gerai visi sutarė. Ar jaunimas, ar senimas – visi kartu sueidavo, kalbėjosi, dainavo, ruošėm vaidinimus. Prisimenu, kad vienais metais vaidinime dalyvavo apie 40 žmonių, repeticija truko 5 valandas. Visi rasdavo laiko, niekur neskubėjo.

ALBINAS BALULIS (G. 1938 M. KOVO 1 D.) IŠ PELELIŲ

Gyvenau tada pas seserį Julę Zdanienę Peleliuose. Į Vidugirių mokyklą atėjau į IV klasę, anksčiau mokiausi Smalėnuose. Mokykla buvo Kadziauskų name. Klasėje stovėjo ilgi suolai, vienam sėdėjo septyni mokiniai. Mane mokė Ustach. Į mokykląėjau tiesiai per balas. Užeidavau pas Antaną Stoskeliūną ir abu toliau žygiuodavom. Kartu iš Pelelių į mokykląėjo Feiferis ir Edvardas Vydra. Su manim mokėsi dar ir Juozas bei Olekas Babrauskai iš Bubelių, Tomkevičius (Tomkiewicz) iš Burbiškių, Onutė Rasiulytė (Roglienė) iš Skarkiškių.

Mokė mus lenkiškai, buvo ir rusų kalbos pamokos. Vėliau buvo ir lietuvių kalbos pamokos, kurias vedė Stoskeliūnaitė (Ustach).

Baigiau šešias klases. Septintą buvau pradėjęs, bet mečiau ir nuėjau dirbti į Pelelių kolūkį. Į mokyklą nelabai norėjau eiti, o jau reikėjo ir duonos pačiam užsidirbt.

Lietuvių tautinis judėjimas ir Seinų spaustuvė

Pranešimas skaitytas 2016 m. lapkričio 4 d. per „Šaltinio“ spaustuvės 110-ųjų įkūrimo metinių minėjimą

RIMANTAS MIKNYS

Savo pranešime noriu Jus supažindinti su lietuvių tautinio judėjimo pagrindiniais momentais tam, kad galima būtų suvokti spaustuvės Seinuose, kurios 110-ąsias įkūrimo metines šiandien čia susirinkę minime, reikšmę.

Taigi kaip bendrais bruožais galima būtų apibūdinti lietuvių tautinį judėjimą? Atsakydamas pasiremsiu Lietuvos ir Lenkijos plačia istoriografija, kuri jau kelis dešimtmečius įvairiapusis nagrinėjo, aiškinosi lietuvių tautinio sąjūdžio ypatybes. Iš Lietuvos istoriografijos ta proga noriu atkreipti dėmesį į Mykolą Riomerį,

Vytautą Merkį, Antaną Tylą, Antaną Kulakauską ir Egidijų Aleksandravičių. Iš Lenkijos – pirmiausia Piotra Losovskį (Piotr Łosowski), Ježį Ochmanskį (Jerzy Ochmański), Janą Jurkievičių (Jan Jurkiewicz) ir, be abejo, čia dalyvaujantį Kšištofą Buchovskį (Krzysztof Buchowski). Kaip tik jais ir remsiuos charakterizuodamas lietuvių tautinį judėjimą ir bandydamas įvertinti, kaip ir kada paveikė šio judėjimo vyksmą Seinų spaustuvės atsiradimas ir veikla. Tiesa, atsakymas į šį klausimą formuluojamas mano paties savarankiškai, o ne perpasakojant istoriografijos teiginius.

I. BENDRA LIETUVIŲ TAUTINIO JUDĖJIMO CHARAKTERISTIKA

Lietuvių tautinio sąjūdžio tyrinėjimuose yra išsagalėjusi nuostata, kad: 1) pirmasis tautinio sąjūdžio etapas buvo kultūrinis, arba vadinamasis tautinis atgimimas, apėmęs XIX a. pradžią–paskutinio dešimtmečio vidurį; 2) kultūrinio etapo paskutinis laikotarpis (jo pradžia – 1883 m.) ir politinio etapo pirmasis laikotarpis (jo pabaiga apie 1905 m.), arba vadinamoji „Aušros“ ir „Varpo“ gadinė, laikytini tarpine, pereinamąja stadija; 3) trečiąjį etapą pavadintume politiniu, jis apimtų 1905–1917 m.

Taigi kuo ypatingas pirmasis etapas? Pirmasis etapas siejamas su

lietuvių tautinio atgimimo Lietuvoje užuomazga. O tokia užuomazga laikytinas XIX a. antrojo dešimtmečio pabaigoje ar trečiajame dešimtmetyje prasidėjęs etnokultūrinis sąjūdis, siekęs ne tik studijuoti krašto praeitį, liaudies kalbą, papročius, gyvenimo būdą, ne tik populiarinti valstiečių subkultūros vertybes tarp viešpatuojančių sluoksnių, bet ir šviesti pačią liaudį, kovoti dėl jos socialinio ir visų pirma juridinio išlaisvinimo. Žinoma, pastarųjų tikslų nebūtinai turėjo būti siekiama tiesiogiai. Galima buvo tai daryti (ir daryta) atitinkamai veikiant viešpatuojančio bajorų luomo nusistatymą. Todėl ir aptariamasis etnokultūrinis, savo esme demokratinis sąjūdis bent jau baudžiavos sąlygomis (Lietuvoje iki pat 1863 m.) vyko bajoriškosios kultūros formomis. Be abejo, ryškiausia, idėjiškai reikšmingiausia šio sąjūdžio figūra buvo S. Daukantas. Aišku, sunku jį apibūdinti be Ivinskio ir dar sunkiau jį suvokti be vyskupo Motiejaus Valančiaus. Svarbus jo bruožas yra tas, kad jis dar nekonfrontavo, o ėjo greta lenkų tautinio judėjimo.

Tuo tarpu antrajame – minėtame pereinamajame – etape šie judėjimai pradeda konfrontuoti. Turiu priminti Jums – kodėl. Su „Aušra“ lietuvių tautinis sąjūdis ir tautinis atgimimas prasidėjo tarsi iš naujo. Tik jo socialinis pagrindas buvo

Rimantas Miknys

kitas nei ikisukiliminiu laikotarpiu – bemaž grynai liaudiškas, valstietiškas. Atitinkama ir socialinė orientacija. Matyt, tai ir davė pagrindą M. Riomeriui bei J. Ochmanskiui ir kitiems su „Aušra“ sieti „tikrąjį“ lietuvių atgimimą, tarsi XIX a. pirmojoje pusėje vykęs atgimimo sąjūdis būtų netikras. Žinoma, tam tikras socialinis ir kultūrinis ryšys (tiesioginio kartų kontakto, perimamumo prasme) su ikisukiliminiu laikotarpiu išliko, bet jis reikšmingesnio, juo labiau lemiamo vaidmens nevaidino. Nauja socialinė-ekonominė ir kardinaliai, brutaliai pasikeitusi etnopolitinė situacija po baudžios panaikinimo (1861 m.) ir sukilimo pralaimėjimo 1863–1864 m. vertė atgimstantį lietuvių judėjimą rinktis kitą nei iki 1863 m. socialinę-kultūrinę, etnokultūrinę ir etnopolitinę orientaciją. Nebebuvo prasmės dėtis su lenkų tautinio išsivadavimo sąjūdžiu, nes ir pastarasis artimiausioje ateityje neturėjo jokių šansų laimėti. Tuo labiau kad caro valdžia rusinimo politiką Lietuvoje vykdė su depolonizavimo vėliava. (Ši politika carizmui trokštamų rezultatų nedavė, bet etnosocialinę Lietuvos raidą, be abejo, šiek tiek koregavo.) Lietuvių tautinis sąjūdis atgimė kaip savarankiška politinė jėga, nors devintajame dešimtmetyje konkrečių politinių-valstybinių reikalavimų ir nekėlė, ribojosi siekimu likviduoti brutaliausias tautinės priešpaudos formas, iškovoti lietuviams bent jau tokias kultūrinės raidos politines sąlygas, kokias turėjo Pabaltijo kaimynai – latviai ir estai. Lenkų politinės grupuotės, tebesilaikančios reikalavimo atkurti Lenkiją bajoriškosios Abiejų Tautų Respublikos 1772 m. sienose, pajuto, kad tautiškai bundanti Lietuva etnopolitiškai atsiriboją nuo Lenkijos, ir pradėjo priešišką kampaniją prieš lietuvių (anot jų, t. y. lenkų šovinistų – „litvomanų“) tautinį sąjūdį. Kadangi lenkų politiniai ir kultūriniai sąjūdžiai turėjo socialinę

bazę bei organizacines struktūras ir Lietuvoje, tai ėmė bręsti lenkų ir lietuvių konfliktas. Lietuvių sąjūdyje ir tautoje polonizacijos pavojaus akivaizdoje stiprėjo antilenkiškos („antišlėktiškos“) nuotaikos. Nors, be abejo, „Aušros“ gadynėje visa tai buvo tik pradinėje stadijoje. Ir lenkams, ir lietuviams didžiausią pavojų kėlė carizmo vykdoma politika.

Kalbant apie lietuvių tautinio judėjimo vidinę raidą, pažymėtina, kad jis šiuo laikotarpiu perėjo nuo istorinio romantizmo ideologijos, kurios tikslas buvo tautinės savimonės žadindimas (J. Basanavičius ir kiti Lietuvos bičiuliai „Aušroje“ idealizavo senosios Lietuvos praeitį, kūrė Kęstučio, Gedimino ir Vytauto mitą, tuo žadindami patriotizmą, pasitikėjimą savimi, formuodami priklausomybės tam tikrai grupei, pasižyminčiai savo etniniu-kultūriniu, ekonominiu ypatingumu, suvokimą), prie pozityvizmo ir idėjinio politinio susiskirstymo.

Pradėjus leisti „Varpą“ – antrajame Lietuvos bičiulių veiklos periode, fiksuojamas katalikiškos ir liberalistinės, grindžiamos pirmiausia racionalizmu, visuomeniniu radikalizmu, demokratizmu bei antiklerikalizmu, ideologijų susidūrimas. Tautinis sąjūdis susiskaido į dvi ideologines sroves. Abiejų srovių šalininkai – pasaulietinė ir dvasinė inteligentija – propaguoja masėse tą pačią tautinę idėją, tačiau tarpusavyje kovoja už įtaką toms masėms. Vis dėlto tikros visuomeninės-idėjinės diferenciacijos dar nebuvo, nes tai buvusi tik dviejų minties koncepcijų, o ne visuomenės klasių, grupių kova. Ir tik tarp 1890 ir 1905 m. jaunas lietuvių tautinis sąjūdis politizuojasi. Minėtos dvi filosofinės-istoriosofinės koncepcijos tampa visuomeninėmis ta prasme, kad fiksuojamas aiškus jų pasireiškimas kasdieniame tos visuomenės gyvenime. Pamažu visuomeniniame gyvenime įsigali partinio susiskirstymo ir partinės veiklos principai. Apie 1896 m. įkurdami partinę organizaciją, iš jų išsiskiria socialdemokratai,

užsibrėžę ginti darbininkų, kaip tam tikro visuomenės sluoksniu, interesus. Tuo pat metu kristalizuojasi ir liberalai, įkurdami 1902 m. partiją ir pasivadinę demokratais. Tarp katalikiškos srovės šalininkų tokių žymių poslinkių neįvyko.

Tuo tarpu politinį etapą skirsime į dvi stadijas – iki I pasaulinio karo, tiksliau – iki vokiečių okupacijos pradžios (1915), ir karo metų laikotarpį. 1905 m. revoliuciniai įvykiai iš esmės pakeitė situaciją lietuvių tautiniame sąjūdyje. Tautinis judėjimas tampa masiniu, visuomenėja. Politiniu požiūriu jo lyderiais lieka socialdemokratai ir demokratai liaudininkai. Krikščioniškosios srovės atstovai irgi bando kurti partiją – Lietuvos krikščionių demokratų partiją (1905 m.). Nuosaikieji inteligentai bando organizuotiis kurdami „Tautiškąją lietuvių demokratų partiją“ (1905–1906 m.). 1905 m. tautinį sąjūdį vainikavo tautinis lietuvių susirinkimas gruodžio mėnesį Vilniuje, vėliau pavadintas Didžiuoju Vilniaus seimu. Tai buvo atstovų iš valsčių, parapijų įvairių draugijų, politinių grupių susirinkimas. Seime dalyvavo visų tuo metu veikusių lietuvių politinių grupuočių atstovai: socialdemokratai, demokratai liaudininkai, krikščionys demokratai, tautiniai demokratai. Seimas priėmė nemažai politinio-tautinio pobūdžio nutarimų, kuriuose buvo išdėstyti visi esminiai tautiniai ir teisiniai-valstybiniai lietuvių siekiai, apibendrinta forma išsakyti politinės autonomijos reikalavimai. Kaip tik šiame susirinkime buvo patvirtinta lietuvių teisinė valstybingumo formulė, apibrėžusi Lietuvos kaip valstybės su sostine Vilniumi bei savanoriškai besiorientuojančių į šią valstybę pakraščių teritoriją. Ši formulė tapo išeities punktu visiems vėliau deklaruotiems lietuvių valstybingumo siekiams. Beje, kaip tik Vilniaus seime atskiru II svarbiausio nutarimo „Lietuvių autonomija“ punktu buvo fiksuotas „Lietuvos interesas“ Suvalkų

gubernijoje. Jame buvo pažymėta: „Kadangi susirinkę Vilniuje ant lietuvių susivažiavimo Suvalkų gubernijos lietuviai vienbalsiai pripažino reikalingu drauge su kitų gubernijų lietuviams kovoti už autonomiškąją Lietuvą, tai susivažiavimas nutarė, kad Suvalkų gubernijos lietuviai turi būti priskirti prie autonomiškosios Lietuvos.“¹

Atkreipiu Jūsų dėmesį į šį punktą tam, kad, mano manymu, jis jei ne inspiravo, tai paskatino po 1905 m. krikščioniškosios orientacijos šalininkus vienu iš svarbiausių centrų rinktis Seinus, steigiant ten savo oficialias struktūras. Pirmiausia į Seinus iš Kauno buvo perkelta dalis pagrindinės spaudos, o to reikalo sėkmės užtikrinimui buvo įkurta spaustuvė. Tačiau apie ją dar šiek tiek vėliau.

Dar būtina atkreipti Jūsų dėmesį,

kad po 1905 m. ir iki pat 1915 m. lietuvių klausimas gilėja, stiprėja visuomeniniu bei politiniu požiūriu ir palaipsniui jis Rusijos imperijoje tampa politiniu. Po 1905 m. ilgą laiką politinė poliarizacija vyko tik tarp kairiosios pakraipos politinių grupių – socialdemokratų ir demokratų liaudininkų. Buvo tikslinamos, koreguojamos, atsižvelgiant į pokyčius lietuvių visuomenės socialinėje struktūroje, programos. Nuosaikieji – tautiniai demokratai – savo politinių tikslų ir siekių tiksliai apibrėžti dar nesugebėjo. Todėl ir nepajėgė dar kurti partinių susivienijimų. Tiesa, gana aktyvūs kaip politinė jėga, ypač kultūrinėje veikloje, rinkimuose į Rusijos valstybės dūmą, buvo krikščionys demokratai. Kultūrinėje, o iš dalies ir tautinėje-politinėje,

veikloje jie ilgą laiką dalyvavo kartu su nuosaikiais. Tas bendradarbiavimas reiškėsi leidžiant „Viltį“ (1907–1912 m.). Vis dėlto ryšys dar buvo labai silpnas. Tautiniai demokratai gana greitai įsitikino, jog ryšyje su krikščionimis demokratais jiems tenka tik pagalbininko vaidmuo, o jų pagalba reikalinga tik klero politinei hegemonijai tautiniame sąjūdyje iškovoti. Netrukus tapo aišku, kad krikščionys demokratai visiškai nesiekia atstovauti kokios nors tautinės visuomenės socialinės grupės interesams, o tik rūpinasi savo įtakos visai visuomenei išplėtimu.

(*Bus daugiau*)

¹ Motieka E., *Didysis Vilniaus seimas. Lietuvių atgimimo istorijos studijos, t. 11, Vilnius, 1996, p. 298*

JAV menininkė savo darbuose perkūrė Vilniaus senamiestį

Lietuviškų šaknų turinti garsi JAV menininkė Krista Svalbonas po 9 metų pertraukos vėl grįžo į Lietuvą Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VGTU) kvietimu ir kelias savaites dirbo prie išskirtinio mokslo ir meno sintezės projekto. Ant universiteto koridoriaus sienų K. Svalbonas sukūrė meninę instaliaciją, kurioje fotomanipuliacijomis meistriškai perkūrė Vilniaus senamiesčio architektūrą.

„Savo projekte siekiau užfiksuoti, kaip seni miesto pastatai susisieja su naujai išskylančiais, kaip kinta sovietinė architektūra, kaip Vilnius keičia savo istoriją atnaujindamas, renovuodamas pastatus. Mano meninė instaliacija ir yra apie tai – apie žvalgymąsi po besikeičiantį miestą, apie tai, iš kur ir kaip Vilnius atsirado ir

kuria linkme juda. Šis projektas labai tinka VGTU, kuris orientuotas į architektūros ir statybų inžinerijos mokslinę analizę bei yra susijęs su aplinka, Vilniaus miestu ir jo architektūros istorija. Tai ir yra mano darbo pagrindas“, – mintimis dalijosi Kolumbijos koledžo fotografijos dėstytoja K. Svalbonas.

PAGRINDINIS ĮKVĖPIMO ŠALTINIS – ARCHITEKTŪRA

Tiek VGTU kurtos instaliacijos, tiek visos menininkės kūrybos ašis – architektūra, urbanistinė kultūra, miestas. „Didžiąją dalį savo gyvenimo praleidau miesto aplinkoje: ilgą laiką gyvenau Niujorke, dabar gyvenau Čikagoje. Aš nuolat reaguojau į aplinką, kuri mane supa, todėl savo

darbuose kalbu apie pastatus, istoriją ir pastatų istoriją, apie tai, kaip erdvė, tam tikra vieta veikia žmones, kaip architektūra daro įtaką žmogui emociškai ir fiziškai“, – pasakojo K. Svalbonas.

Ji akcentavo, kad visada domėjosi architektūros istorija: kaip skirtingais laikais buvo statomi pastatai, kaip šios tradicijos iš Europos „persikėlė“ į JAV, kaip pasikeitė ir pakeitė formą, ką šie pastatai duoda juose gyvenantiems žmonėms. Ne atsitiktinai pasirinktas ir VGTU – tai dar sovietmečiu įkurtas universitetas, kurio istoriją, kaip ir architektūrinį ansamblį, sudaro įvairių laikmečių statiniai – nuo senųjų pastatų Vilniaus senamiestyje iki vos pernai duris atvėrusių naujų modernių VGTU Centrinųjų rūmų Saulėtekio alėjoje.

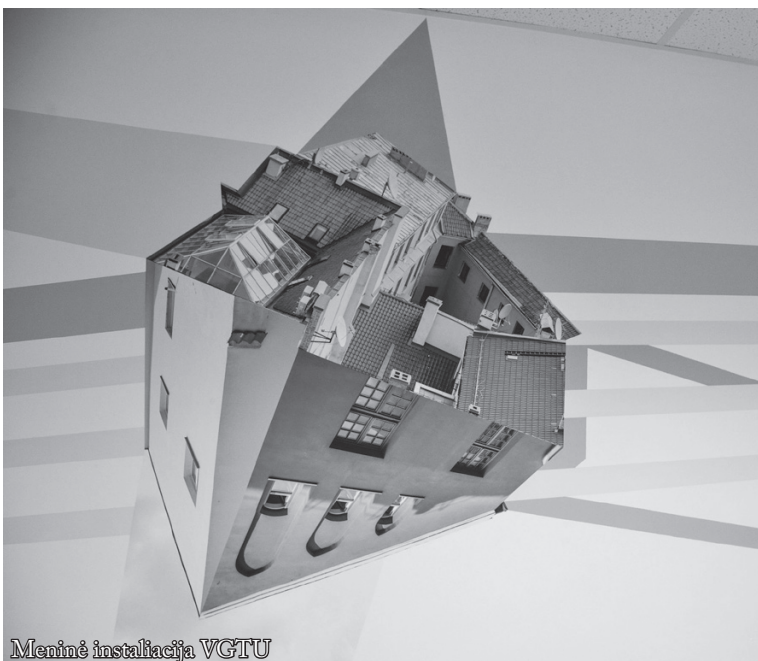
Menininkė pabrėžė, kad šis projektas išsiskiria iš kitų, iki šiol jos įgyvendintų – kad instaliacija būtų ilgaamžė, vietoje paprastai pasitelkiamų pastelių ji pasirinko dažus, taip pat pirmą kartą vietoje piešinių ji naudojo miesto, pastatų ir universiteto statinių nuotraukas, kurias meistriškai sujungė į istorinių ir modernių pastatų kompozicijas.

TARP AMERIKIETIŠKOS IR BALTIŠKOS KULTŪROS

Sovietinė ir naujoji Lietuvos, Latvijos bei Estijos architektūra visada domino Amerikoje gimusią menininkę, nes ji pati yra glaudžiai susijusi su Baltijos šalimis. Jos tėtis gimęs Lietuvoje, o mama – Latvijoje. Abu jie su savo tėvais, Kristos seneliais, po Antrojo pasaulinio karo pasitraukė į Vokietiją, o vėliau – į Ameriką. Tačiau, kaip sakė pati menininkė, jai gimus ir augant JAV, Baltijos šalių kultūra visada buvo šalia.

„Baltijos šalys man visada buvo svarbios, nuo vaikystės aktyviai puoselėjome baltiškas tradicijas: kiekvieną šeštadienį lankiau specialią išėivių vaikams skirtą mokyklą, šokau tautinius šokius, dainavau liaudies dainas. Visada jaučiausi, tarsi gyvenčiau du gyvenimus: vieną – amerikietišką, o kitą – gretimai susijusį su baltišku paveldu ir tradicijomis. Ir dabar jaučiuosi dviejų kultūrų atstovė“, – pasakojo K. Svalbonas.

Siekdama geriau pažinti savo šaknis ir šeimos istoriją, menininkė ruošėsi pradėti naują didelį darbą – tyrinėti pabėgėlių stovyklas. „Mano tėvai daugiau nei 10 metų gyveno pabėgėlių stovyklose, jie ten praleido beveik visą savo vaikystę. Ta patirtis juos pakeitė, dėl to man visada buvo įdomi „namų“ sąvoka: kaip mes ją suprantame, apibrėžiame, ką laikome namais, jei iš tikro jų neturime ir nesame tikri, kur mūsų vieta“, – sakė K. Svalbonas.

Meninė instaliacija VGTU

*Ne skaičiai nulemia metus,
o mūs keliai, darbai ir mintys,
tai, kuo praturtinam kitus,
mokėdami save dalinti.
Tad liki visada tokia,
kokią mes mylim ir pažįstam –
su šypsena gera, jaukia
ir siela, sklidina jaunystės!*

Nuoširdžiai sveikiname
Onutę Nevulienę iš Pelelių kaimo,
kuri lapkričio 28 d. šventė
70-ąjį gimtadienį.

Vyras, dukra ir sūnūs su šeimomis

*Nusišypsok. Pažvelk, kaip saulutė šoka su
mėnuliu tango,
Po sniegą laksto jų mažyčiai spinduliukai,
Jie pina laimę Tau iš mūsų meilės.
Štai snaigių choras pradeda dainas,
Jos visos šiandien tik apie Tave,
Nes tai Tavo gimimo diena.*

Bronė Kliukinskienė gruodžio 18 d.
švęs 90 gimtadienį. Ją sveikina

*Šeima ir saviveiklininkai –
Seinų bažnytinio choro dalyviai*

**PARDUODAME AKMENS ANGLĮ
patraukliomis kainomis.**

Perkant daugiau kaip 4 tonas tonos
kaina 550 zl.

Juozas Zubavičius, Seinai, Konarskio g. 4

Tel. 606 459 579, 87 5173 137

Lietuvos žiniasklaida

2016 11 23 – 12 06

Kai jau atrodė, kad naujasis premjero Sauliaus Skvernelio ministrų kabinetas tuoj bus suformuotas, netikėtai kilo problemų dėl teisingumo ministro. Apie tai dažniausiai ir rašė, kalbėjo bei rodė Lietuvos žiniasklaida.

Pirmuoju kandidatu vadovauti šiai pagal koalicijos susitarimą socialdemokratams priklausančiai ministerijai buvo įvardintas Darius Petrošius. Tačiau Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos (LVŽS) derybininkas Povilas Urbšys paskelbė, kad šio kandidato šeima gali būti susijusi su prieštarinčiai vertinamu tauragiškiu verslininku Arūnu Pukeliu, pravarde Švinius.

D. Petrošius šiuos kaltinimus iš pat pradžių neigė, netgi sakė paduosiąs P. Urbšį į teismą dėl šmeižto. Ir labai netikėtai vieną dieną išplatino pranešimą, kuriame teigė, jog norėdamas apsaugoti savo šeimą ir būsimą Vyriausybę nuo nereikalingų intrigų bei trukdžių dirbti, atsiima savo kandidatūrą.

Pats P. Urbšys LRT televizijos laidoje „Dėmesio centre“ teigė: „Nieko neprasimaniau, o tik įvardinau žinomus faktus, kurie buvo publikuoti viešai. Aš nesirėmiau kažkokiais gandai.“

„Anksčiau dar buvo manipuliuojama kažkokiomis pažymomis, o dabar jau pakanka tiesiog kalbų. Kita vertus – kas yra specialiųjų tarnybų pažyma? Tai – gandų lygiu surašyta nepatikrinta informacija. Ir ji neretai nulemia žmonių karjerą ar tolimesnę gyvenimą. Kur mes einame? Labai panašu, kad tampame policine valstybe“, – vertindamas tai, portalui lrt.lt kalbėjo Vilniaus universiteto teisės profesorius Vytautas Nekrošius.

Socialdemokratams neliko nieko kito, tik siūlyti kitą kandidatą. Jie paskelbė, jog tai bus Julius Sabatauskas.

Tačiau daugumą Seime turinčios LVŽS vadovas Ramūnas Karbauskis iš anksto pareiškė, jog šio kandidato Prezidentei neteiks. Kandidatūrą sukritikavo ir premjeras S. Skvernelis. Jie teigė, jog reiktų jaunesnio, naujos kartos politiko.

Pats J. Sabatauskas kalbėdamas Seime su žurnalistais sakė: „Nežinau, kas čia vyksta. Matau, kad koalicijos partneriai arba pernelyg įsijautė į man nežinomą vaidmenį, arba išeina, kad mes esame lyg ir nebe partneriai.“ Jis atmetė ir S. Skvernelio priekaištus dėl politikavimo. „Aš kaip teisininkas vertinu ir teisiškai, ir politiškai įvairius įvykius“, – socialdemokrato žodžius perteikė agentūra BNS.

Minėtoje LRT televizijos laidoje į vedėjo pastabą, kad S. Skvernelio argumentai, jog reikia jaunesnio asmens, skamba kaip žmogaus lygių galimybių teisių pažeidimas, P. Urbšys atsakė: „Šioji Vyriausybė formuojama netradiciškai. Premjeras nori suformuoti veržlią, jauną komandą. Tai, kad koalicijos partnerių prašoma, kad kandidatai šiuos kriterijus atitiktų, nėra blogai.“

Tiesa, kai kurie komentatoriai teigė, jog amžius tikrai nebuvo ta priežastis, dėl kurios J. Sabatauskas netapo ministru. Rimvydas Valatka, kalbėdamas „Žinių radijuje“, teigė, jog naujojo ministrų kabineto formavimo aplinkybės kelia klausimą, kokio teisingumo ministro iš tiesų ieškome. Ar jis turi būti geras teisininkas, visais atžvilgiais padorus politikas, ar tiesiog tiktai pagal pasą? Anot žurnalisto, kandidatas pirmiausiai neįtikėjo Prezidentei Daliai Grybauskaitei, kurią jis anksčiau kritikavo dėl jos pomėgio naudoti specialiųjų tarnybų operatyvines

pažymas politinėje kovoje.

Tačiau tikras detektyvas dėl ministro prasidėjo, kai buvo pasiūlytas ir D. Grybauskaitės jau patvirtintas trečiasis kandidatas, buvęs dabartinio laikinojo ministro Juozo Bernatonio pavaduotojas, 28 metų Julius Pagojus. Tada trenkė perkūnija: pasirodo, jog pernai J. Pagojus buvo nubaustas už vairavimą išgėrus. Kaip rašė „Lietuvos rytas“, „Prezidentė, paskirtasis premjeras, visos Lietuvos pirmininku vadinamas „valstiečių“ vedlys R. Karbauskis iš pradžių mykė, jog žinojo apie šį nuotyki, bet nelaikė kliūtimi ministrui. Bet į viešumą pradėjus piltis istorijos detalės, stiprinančioms įspūdį, kad tuometis viceministras bandė sausas išlipti iš balos, D. Grybauskaitė ir S. Skvernelis suprato, jog kairiuosius reikia siūsti į naujo kandidato paieškas. Šie ėmė ir pakluso“.

J. Pagojus parašė atsistatydinimo pareiškimą, o vienas iš jauniausių per visą atkurtosios Lietuvos istoriją ministrų tapo ir trumpiausiai – vos vieną dieną – dirbusiu Vyriausybės nariu.

Kaip apie tai straipsnyje „J. Pagojus savo neblaivią nuodėmę slėpė ir nuo socialdemokratų vadovų, ir nuo visuomenės“ rašė portalas 15 min.lt, „partijos atstovai neslepia, kad žinia apie šią nuobaudą galėjo pakeisti jų sprendimą jį siūlyti į ministro pareigas. Pats J. Pagojus pripažino, kad apie tai, jog buvo pagautas neblaivus prie vairo, iki šiol buvo pasipasakojęs tik savo tuomečiam tiesioginiam vadovui – teisingumo ministrui J. Bernatoniui. Jis tikino, kad anksčiau apie teismo skirtą nuobaudą viešai nieko nesakęs, nes iki dabar jo niekas apie tai neklausė“.

Taigi pasirodo, jog J. Pagojus viršininkas ministras J. Bernatonis žinojo

apie pavaldinio nusižengimus, tačiau niekam partijoje apie tai neprasitarė. Įdomiausia, jog, J. Bernatoniui nuomone, „pranešti turi „stukačiai“, o ministras pagal kompetenciją priima sprendimus ir tai mano atsakomybės klausimas, ir aš manau, kad tuo metu priėmiau teisingą sprendimą. Nes, kitu atveju, šiuo metu Pagojus ministru nebūtų, o tai yra labai gabus teisininkas ir perspektyvus politikas“.

Toks bendrapartiečio ministro elgesys labai nepatiko ir socialdemokratų vadovui Algirdui Butkevičiui. „Manau, kad ministras nuslėpė tam tikrus viceministro padarytus pažeidimus, tuos, kurie buvo aiškiai įvertinti ne tik pareigūnų, bet ir teismo posėdžiuose. Taip ministras pažeidė etiką. Visa tai turės būti įvertinta partijos valdybos posėdyje ir kitose partijos struktūrose“, – A. Butkevičiaus mintis perteikė lrytas.lt.

Taigi istorija su teisingumo ministru dar nebaigta: socialdemokratai ieško ketvirtojo kandidato.

Nerimo aistros po nesėkmės parlamento rinkimuose ir Tėvynės Sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų (TS-LKD) stovykloje. Surengtame partijos tarybos posėdyje dabartinis vadovas Gabriėlius Landsbergis netikėtai pareiškė esąs pasirengęs atsistatydinti iš posto: „Manau, kad mes turime jau šiandien principingai kreiptis į savo bendruomenę ir prašyti suteikti mandatą pokyčiams arba nesuteikti. Todėl šiandien kreipiuosi į Priežiūros komitetą, partijos prezidentą prašydamas išaiškinti statutą, įstatus ir sušaukti suvažiavimą kaip įmanoma greičiau, ir tuo pačiu surengti naujo pirmininko rinkimus. Jei to neprisireiktų, esu pasirengęs atsistatydinti iš partijos pirmininko pareigų. Bet noriu pabrėžti, kad nuo atsakomybės aš nebėgu, aš tikrai dalyvausiu tuose rinkimuose.“

Gal tai padaryti jį paskatino anksčiau portale delfi.lt publikotas bendrapartiečio politologo Virgio Valentinavičiaus straipsnis

„TS-LKD: kiek galima apsimetinėti, kad nieko neįvyko“. Autorius rašė: „Iškart po rinkimų G. Landsbergio puse lūpų pašnabzdėtą „atsiprašom, kad ne viskas išėjo, kaip norėjom“ kaipmat pakeitė triumfališkos pasakos apie geriausią visų laikų TS-LKD rezultatą. Jei spręstume pagal partijos vadovybės tvirtai laikomą kalbėjimo liniją, konservatorių rezultatas rinkimuose esąs super-extra-moto-grafo-ultra-siautulingas. Organizuota pati geriausia rinkimų kampanija, socialiniais tinklais sugaudyti neregėti jaunuolių kiekiai, o pakliūti į valdžią sukliudė smulkmena: žaliavalstiečiai nedžentelmeniškai išdūrė dėl koalicijos, nes gavo veik dvigubai daugiau vietų Seime. Na kaip jie galėjo? – girdime nuoskaudos gaidėles G. Landsbergio porinkiminėse poringėse.

(...) Pirmai pradžia būtų gerai pripažinti, jog rinkimai skaudžiai pralaimėti, nes gauta dviem mandatais mažiau, negu visuotinai (bet ne visai pelnytai) nekenčiamas krizių premjeras Andrius Kubilius gavo prieš ketverius metus. Be to, oponentas buvo ne antras populiariausias Lietuvos politikas Algirdas Butkevičius 2012-ais metais, bet Vijūnėlės A. Butkevičius pramuštu teflonu, tapęs didžiausiu šių rinkimų nevykėliu. (...) Labiausiai valstiečių pergalei nusipelnė pats G. Landsbergis, kai per dvi savaites tarp pirmojo ir antrojo rinkimų rato ėmėsi vadovauti iš lubų sudarytai koalicijai su valstiečiais, pasiskyrė save premjeru ir pratrūko nežabotos saviemylos ir arogancijos fontanas.“

Manydamas, kad dėl tokių prastų

rinkimų rezultatų partijos vadovas turėtų pasitraukti, autorius išreiškė ir savo įžvalgas, koks turėtų būti naujasis TS-LKD vadovas: „Vienoje televizijos laidoje Eugenijus Gentvilas aiškino gerai pažįstas Gabriėlių – jis tikrovėje esąs labai protingas liberalas, kuriam tenka vargti su TS-LKD talibais. Tokia konservatorių lyderio projekcija verste verčia ieškoti ideologiškai aiškiai angažuoto konservatizmui bei švelnesnio ir kuklesnio temperamento pirmininko. Po šių rinkimų bet koks nuosaikesnis, šiltesnis, tariamo genijaus žyme nepažymėtas kandidatas būtų geriau.“ TS-LKD narė Rasa Baškienė už šį straipsnį pasiūlė autorių mesti iš partijos.

Jau minėtame TS-LKD posėdyje buvęs parlamentaras ir Nepriklausomybės akto signataras Saulius Pečiūnas prašė bent kartą per dvidešimt metų padiskutuoti nuoširdžiai, nes nuo to priklauso partijos ateitis ir tai, kas bus po ketverių metų. „Spręsimė klausimą tada kitą, ar perlipsime 5 proc. barjerą ir tilpsime į liftą, ar vis dėlto atsistosime ant kojų ir būsime solidūs“, – konservatoriaus žodžius perteikė portalas 15 min.lt.

Partijos vadovo ir anūko G. Landsbergio žodžiai papiktino konservatorių garbės pirmininką Vytautą Landsbergį. „Man tai netikėta. Ne manau, kad taip turėtų būti daroma, kaip jis pasiūlė“, – sakė V. Landsbergis. Jis teigė, kad jei būtų surengti naujo partijos pirmininko rinkimai, taip būtų pripažįstamas katastrofiškas pralaimėjimas.

2016 m. lapkričio 21 d. į amžinybę iškeliavo

A. A. VINCAS VALINČIUS

iš Navinykų.

Nuoširdžiai dėkojame Punsko ambulatorijos gydytojams ir „Carito“ seselėms bei Seinų ligoninės gydytojams ir seselėms už gydymą ir slaugymą. Ačiū giesmininkams, giminėms, kaimynams, draugams už dalyvavimą šermyne ir laidotuvėse.

Velionio šeima